

ВАТРА

ISSN 1232 2776

„Ту мене мати породила,
солотким молоком кормила,
ту хочу жити, умирати,
де жили мій отець і мати”.

№ 4 (11), жовтень 1995 р. Видання Об'єднання лемків у Польщі, Горлиці

Мазарський віз зі села Лося на «Ватрі '95».

Фото Бутно

ВАТРА І ПО ВАТРИ

В тим році Свято лемківської культури в Ждині перешло без векших клопотів, хоч на XIII-цегу «Ватру '95» приїхало менше люди з вигнання. На тото зложилося кілька причин: дуже культурних імпрез в тим році (українській фестивалі в Перемишлі, різні торжества релігійні), економічна криза і інші події. А найбільше до стриманя приїзду ватрянів до Ждині того року причинилася інформація (хиба спеціально подана), яку тижден перед Ватром правдоподібно помістила ГАЗЕТА КРАКОВСКА, же «Лемківська Ватра '95» одбудеся в Ждині о тижден пізнійше, не як заплановано 21-23, але 28-30 липня того року. Тіж висилано з Криниці телеграми до західних місцевости Польщі, же «Ватра» в Ждині не одбудеся в запланованим терміні.

Мимо фальшивих інформації на лемківське свято в Ждині приїхали вірні його любителі. Приїхали тіж туристи (хоц менше як в попередні роки) з України. Більше їх било зо Словаччини і з інших держав як в минули роки.

Приїхали представники найвищих органів влади Польщі. Між ними віце-маршалек Сенату п. Зофія Куратовська, кілька послів Сейму РП, віце-міністер культури і мистецтва п. Міхал Ягелло і директор бюра де. національних меншостей п. Єжи

п. Теодозій Старак, голова ОУП п. Юрій Рейт, віце-воєвода новосанчівській п. Яцек Роговський.

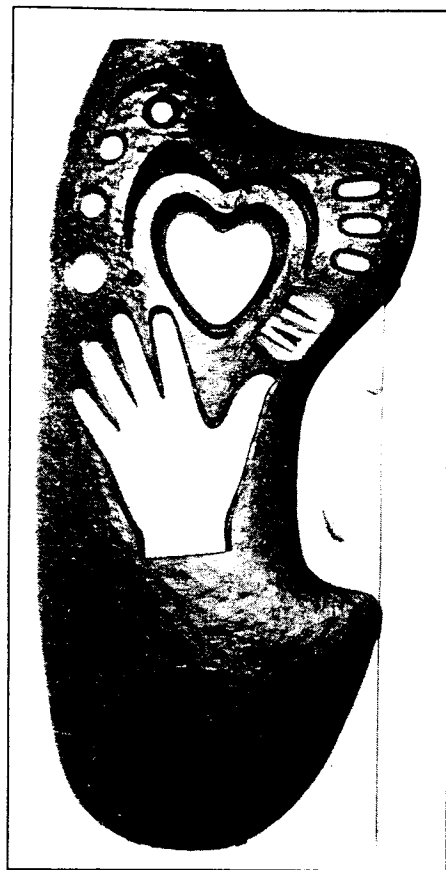
З України приїхали представники товариства «Лемківщина», з з-ком голови СФЛ на європейській континент п. доп. Степаном Криницьким, проф. Іваном Щербом – головою т. «Лемківщина» львівської області. З США, як представник ООЛ і СФЛ приїхав п. Юрій Ковальчик, з Канади п. Володимир Покришак – «Козак» (щорічний фондатор нагород в дитячих конкурсах). Зі Словаччини взяли участь в нашом святі: з-к голови Ради СРУ СР п. Мілян Бобак; шеф-редактор «Нового життя» п. Мирослав Ілжук; проф. Микола Мунинка.

На «Ватру '95» прибили масово редактори масової інформації з Польщі, України і Словаччини.

Одбилася тіж прес-конференція. На питання заданих редакторів одповідали члени ГУ ОЛ на чолі з головою Васильом Шлянгом.

Проведено снітканя з лемками – борцями в другій світовій війні. Стринулися по 50-их роках вояки Червеної Армії і споминали яко без винкоду мусіли брати участь в боях, закінчуючих другу війну світову.

Перній раз на «Ватрі» показано переїзд

Григорій Пеух. „За.ьоти”, дерево.

сло мазарське з Лосі, яке било характеристичне в тим селі.

XIII Свято лемківської культури в Ждині в тим році перешло спокійно і не гірше як попередні, а било краще підготовлене. Організатори є вдячні вшитким тим, котри помогли його зорганізувати. Красні дякуємо спонсорам: Міністерству культури і мистецтва. Воєвідському урядові в Новим Санчи. Урядови міста Горлиці, урядам гмін: Устя, Горлиці, Ропа, підприємствам: «Матізол», «Глінік», «Глімар», «Польно» і Банк ПГО/Горлиці, ППУ – Висова, Видавництву «Тирса» – Варшава, Фундації св. Володимира з Кракова, Володимиру Покришаку – «Козак» з Торонта, Йосифові Войтовичу, Марії і Ігорові Чергонякам з Горлиці.

Сердечну подяку ГУ ОЛ складає офіродавцям з Америки:

- Крайовій управі ООЛ в Кліфтоні за 1.000,- доларів,
- Управі I-го Відділу ООЛ в Нью Йорку за 500,- доларів,
- Управі 8-го Відділу ООЛ в Чикаго за 200,- доларів,
- КУ ОЛ Канади за 500 дол. на потреби шкільництва.

Докладне фінансове розчислення «Ватри '95» по таме в слідуєчим числі нашої газети, бо тепер не можемо того зробити з причин відсутности книговода і секретаря ГУ ОЛ. Так склалося, што по закінченю Свята виїхав тіж і заступник голови ОЛ Александер Маслей на довгий час. Прагну в бюрі ГУ ОЛ пришлося провадити самому голові ОЛ п. Василю Шлянті. Для того не все можна зробити, але як видно з лемківської хроніки ОЛ, діє нормально, конштом каждой вільной хвилині од професійной роботи толови ОЛ, якому постараємся (хто може) допомогти.

Вітання і побажання з нагоди Свята Лемківської Культури «XIII Лемківська Ватра» надіслали: Соймова Комісія Національних і Етнічних Мешки (Яцек Куронь), міністр закордонних справ України Геннадій Удовенко, Організація Оборони Лемківщини в Америці, I. Відділ в Нью-Йорку, VIII Відділ в Чикаго, Об'єднання Лемків Канади, Прем'єр Юзеф Олєкси, Керівник Уряду до справ Комбатантів і Осіб Репресованих (проф. Адам Доброньскі), послы: Даріуш Вуйцік, Іжетож Цитонік, Анджей Іонсеніца-Маковскі, Станіслав Пасонь, Вітольд Фірак.

Всім, хто переслав нам ватрянні побажання, Головна Управа ОЛ у Польщі та Оргкомітет лемківської «Ватри '95» складають сердечну подяку.

SEJ M
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Komisja
Mniejszości Narodowych
i Etnicznych

MNE-157-404-95

Warszawa, dnia 13 lipca 1995 r.

Zarząd Główny
Zjednoczenia Łemków

Szanowni Państwo,

Serdecznie dziękuję za zaproszenie do udziału w Świątce Kultury Łemkowskiej. Państwa zaproszenie sprawiło mi dużą radość. Niestety, wcześniejsze zobowiązania nie pozwalają mi do Państwa przybyć.

W imieniu Komisji Mniejszości Narodowych i Etnicznych życzę wszystkim uczestnikom tego Świątka wiele radości i miłych, głębokich przeżyć i łączę najserdeczniejsze pozdrowienia.

20 липня 1995 року

Шановні пані і панове!

Щиро вітаю організаторів, учасників та гостей традиційного Свята Лемківської культури «Лемківська Ватра», життєдайні мелодії та ритми якого добром і радістю відлунюватимуть в серцях людей.

На жаль, у зв'язку з великою зайнятістю я не зможу приєднатися до ваших гостей.

Бажаю успішного проведення цього чудового мистецького свята, яке є важливим засобом ознайомлення широких кіл громадськості з яскравою палітрою лемківської культури.

Доброго всім настрою, щастя і здоров'я.

З повагою

Геннадій УДОВЕНКО
Міністр закордонних справ України

Організація Оборони Лемківщини в Америці
Organization for Defense of Lemko Western Ukraine, Inc.
КРАЙОВА УПРАВА • NATIONAL BOARD

P. O. BOX 7 • CLIFTON, NEW JERSEY, 07011-0007 • USA

10-го липня, 1995 р.

Організація Оборони Лемківщини в Америці
Organization for Defense of Lemkivshchyna In America

I. WILLY IN NEW YORK

BRANCH I - NEW YORK, N. Y.

Вельмишановний Пан Василь Шлянта, голова
Об'єднання лемків у Польщі
38-300 Горлиць
вул. Галлера 20/19

Нью-Йорк, 10 липня 1995 р.

Вельмишановний Пане Голово, Хвальна Управа;

Крайова Управа Організації Оборони Лемківщини в Америці разом зі своїм членством сердечно вітає Провід Об'єднання лемків у Польщі, членів ОЛП та всіх учасників свята лемківської культури — "Ватра '95".

З цієї нагоди щиро gratуємо Вас за Вашу невтомну працю у продовжуванні щорічної традиції, бажаємо дальших успіхів у Вашій праці та всього добра у особистому житті кожного із Вас.

Ми високо шануємо Ваші стремління збереження рідної традиції та культури. На "Ватри" зустрічаються різні покоління: покоління, яке народилось та жило на тих землях, а відтак насильно було вивезено до УРСР чи на закарпатські землі Польщі, та покоління що народилось та виростало не на землі своїх батьків, але яких невідомо сила притягає тут, на Лемківщину, до Жидиш... Хоч на короткий час горнуть до своєї вужчої Батьківщини ті, що її покинули в 1944-1947 роках. Відвідують місця, де колись була їхня хата, їхнє село, де колись було життя...

Тому, наші дорогі, ми Вам вдячні, що продовжуєте це щорічне свято лемківської культури, яке являється теж днем об'єднання синів і дочок української землі, якій на ім'я Лемківщина. Тож й далі продовжуйте це добре і успішне діло, а ми, членство ООЛ — бажаємо Вам сил і витривалості!

За Крайову Управу
Організації Оборони Лемківщини в Америці

Марія Дупляк
Марія Дупляк
голова

ОБ'ЄДНАННЯ ЛЕМКІВ
у Польщі

П Р И В І Т

Сердечний привіт організаторам, артистам та всім учасникам великого свята лемківської культури — "ВАТРА '95" пересилають з дякспори члени I-го Відділу Організації Оборони Лемківщини в Нью-Йорку.

Переказуємо Вам 500 доларів як допомогу в підтримці й розвитку культури Лемків на рідній землі.

Бажаємо успішного проведення щорічної Ватри і заловлення у Вашій майбутній праці.

Живе мова — живі пісня — живе народ!

З повагою до Вас і на все добре!

Управа і члени Відділу

Георгій Шалиняк — голова

Георгій Шалиняк

Анна Войтович — секретар

А. Войтович

ГОЛОС

Голови Об'єднання лемків Василя Шлянти на засіданні Соймової Комісії Національних і Етнічних Меншин в дні 18 травня 1995 р. у Воєвідському Уряді в Перемишлі

(до протоколу з засідання: узгіднено з 3-ком голови Є. Штелірою)

Panie Przewodniczący! Szanowni Państwo!

Intencją moją jest doinformowanie Sejmowej Komisji odnośnie problemów ukraińskiej mniejszości z Łemkowszczyzny wymagających rozwiązywania i rozwiązań. Pragnę zaznaczyć, że jest wiele przykładów działań, postaw pozytywnych i dojrzałych – nie o nich jednak pragnę tutaj powiedzieć. Są one czymś poprawnym, ale tym co powinno mieć miejsce.

Tej normalności jest jednak mniej niż należałoby oczekiwać. Dlatego podam Państwu lokalne i ogólne przykłady tego, co jest a nie powinno mieć miejsca, lub co powinno być załatwione pozytywnie. Staramy się aktywnie działać i współdziałać z przedstawicielstwami Samorządu Terytorialnego oraz administracją państwową, tak wojewódzką jak i centralną oraz Parlamentem. Nie chcemy bazować na martyrologii, a chcemy zgody w trosce o pełne poszanowanie praw mniejszości narodowych, w tym naszej.

Przykładowe problemy, z którymi pragniemy zapoznać Państwa:

- na początku tego roku w miejscowości Wierchomla k. Krynicy Górskiej miejscowy proboszcz parafii rzymskokatolickiej w łemkowskiej wsi i cerkwi odmówił pogrzebu zmarłego Łemka w jego obrzędku wbrew woli zmarłego i życzeniu rodziny. Z konieczności zmarłego pochowano w obrzędku rzymskokatolickim;
- jednocześnie na Łemkowszczyźnie we wsi Kunkowa k. Uścia Gorlickiego na terenie parafii prawosławnej jedynemu Polakowi w tej wsi, zmarłemu w osamotnieniu, mieszkańcy zorganizowali pogrzeb w cerkwi w obrzędku rzymskokatolickim;
- w miejscowości Wysowa gm. Uście Gorlickie w dniu 29 stycznia br. odbywał się przegląd grup kolędniczych mniejszości narodowych. W czasie rzymskokatolickiej mszy bezpośrednio przed przeglądem rzymskokatolicki proboszcz Franciszek Malarz w modłach intencyjnych zawarł i taką intencję: „pomódlmy się o umacnianie polskości na tych ziemiach”;
- na w/w przeglądzie nie zaproszono przedstawicieli Zjednoczenia Łemków, mimo że reprezentujemy mniejszość właśnie tego terenu;
- w przeglądzie, w którym wystąpiły tylko cztery zespoły, w tym dwa polskie, nie zaproszono naszego zespołu mimo naszych sugestii;
- nie otrzymaliśmy zaproszenia 2 lutego br. do Krynicy na otwarcie muzeum Nikifora Krynickiego – Epifana Drowniaka – przy równoczesnym potrójnym zaproszeniu dla przedstawiciela Stowarzyszenia Łemków;
- uporczywie odmawia się nam nadal zwrotu własności społecznej, tzw. ruskiej bursy w Gorlicach – mimo że lokal jest pusty. Pomija się przy tym Zjednoczenie Łemków prowadzące działalność kulturalno-oświatową, a używa martwemu tworowi, który jedynie przywoił sobie dawną nazwę organizacji „Ruska Bursa”

Ансамбль «Ослав'яни» з Мокрого на XIII Ватрі.

Фото Бутино

- byle nie wytrwałemu i prawdziwemu reprezentantowi interesów środowiska. Taka jest decyzja Urzędu Rejonowego w Gorlicach;
- w informatorze imprez kulturalnych województwa nowosądeckiego nie zamieszczono imprezy międzynarodowej, mimo że jest ona organizowana co roku od dwunastu lat nieprzerwanie – „ŁEMKOWSKA WATRA”;
- na pisma kierowane do urzędów i instytucji nie otrzymujemy bardzo często odpowiedzi, włącznie z urzędem premiera, rektorów uczelni, dyrektora PAN. Często odpowiedzi mijają się z intencją piszącego, są nie na temat, wskazują na ogólne niemożności wynikające z ogółu przepisów, zawierają niewiążące obietnice itp.;
- szacowne instytucje (PAN, UJ i inne) angażuje się do promowania i wspierania podziału Łemków przez tworzenie i szerzenie idei odrębności Łemków od Ukraińców – najbliższa sesja odbędzie się w czerwcu w Krakowie. Nasze stanowisko sprecyzował II Zjazd Zjednoczenia Łemków 12 listopada 1994 r. w Gorlicach;
- nadal ma miejsce zacieranie śladów naszej mniejszości: wydawnictwo „Adam” wydało książkę Tomasza Ławeckiego zatytułowaną „Śladami dawnych Polaków”, w której przedstawiono Rusina-Łemka Epifana Drowniaka znanego pod artystycznym pseudonimem Nikifor Krynicki (inf. za nr 1/95 z miesięcznika „Poznaj Swój Kraj”);
- pogłębia się proces dzielenia Ukraińców. Po wyodrębnieniu i przeciwstawieniu Ukraińcom Łemków, czyni się to także z Bojkami – „Gazeta Krakowska” z 5 stycznia 1995 r., Jerzy Leśniak;
- informacje Jana Widackiego o młodzieżowych bojkach, zawarte w publikacji pt.: „Czego nie powiedział gen. Kiszczak” zdają się być aktualne – w prasie spotkać można ogłoszenia: „młodych, odważnych do działalności politycznej – proszę o zgłoszenie...”;
- co jakiś czas pojawiają się w środowiskach pogłoski mające zdyskredytować organizację bądź środowiska mniejszościowe: np. ostatnio, że dwaj liderzy Zjednoczenia Łemków sprzeciwili się przyłączeniu Łemkowszczyzny do Słowacji. Informacje te mają/mogą uczynić zamęt wśród naiwnych;
- ze spornych własności prywatnych zabranych wysiedlonym w akcji „Wisła” – łemkowskich lasów utworzono Magurski Park Narodowy wbrew sprzeciwom starających się o ich odzyskanie. Polityczny motyw decyzji utworzenia tego parku narodowego potwierdza fakt, że znacznie wcześniej wydzielony Rezerwat Przyrody „KORNUTY”, który graniczy z parkiem

Закінчення на 4 сторінці

pozostał **poza** jego granicami. Równocześnie przy społecznych wystąpieniach domagających się utworzenia Białowieskiego Parku Narodowego – nie utworzono go!;

- programy szkolne ogólnopolskie ciągle jeszcze nie zawierają wiedzy o mniejszościach narodowych zamieszkujących Polskę. Dyrektor jednej ze szkół zapytany przez nas, czy w szkole prowadzone są lekcje poświęcone problematyce mniejszości stwierdził, że nie ma takiej potrzeby – może dopiero wydarzenia podobne mławskim byłyby wg dyrektora powodem wychowania nieksenofobicznego społeczeństwa.
- w Polsce jest dotąd jedno jedyne muzeum łemkowskie utworzone początkowo z prywatnego gospodarstwa. Czy utworzenie drugiego to zbyt wiele dla państwa i dla resortu kultury? Ze swej strony zgłaszamy znaczącą pomoc i wspólne działanie;
- o ile o zwrot własności prywatnej zagrabionej przez państwo obywatelom polskim trwa spór, to o zwrocie mienia zabranego osobom prawnym się milczy. Dotąd jeden jedyny na dziesięć opracowanych projektów o reprivatyzacji podejmował tę kwestię (!);
- w lutym br. w rozmowie przedstawicielei Zjednoczenia Łemków w Urzędzie Komendantów i Osób Represjonowanych pracownik Urzędu stwierdził, że w Centralnym Obozie Pracy w Jaworznie w latach 1946-1948 więzieni byli kryminaliści. Mimo naszego uściślenia o czym mówimy – a szło o więzionych tam Ukraińców – pracownik UKiOR podtrzymał poprzednią opinię;
- 10 maja br. kilkudziesięciu Rusinom wręczono medale upamiętniające ich walkę frontową o wyzwolenie spod okupacji hitlerowskiej, a równocześnie wobec kilku z nich wszczyna się – z naruszeniem obowiązujących ustaleń proceduralnych, opierając się na rzekomych donosach czy anonimach, bez sprawdzenia tychże – postępowanie weryfikacyjne;
- pół wieku temu obywatele polskich narodowości ukraińskiej jedynie za swą narodowość pod pretekstem konieczności, w formie odpowiedzialności zbiorowej – w wyniku decyzji Prezydium Rady Ministrów poprzedzonej posiedzeniem Biura Politycznego KC PPR, wysiedlono i rozproszono po północnych i zachodnich ziemiach Polski, naznaczając piętnem złoczyńców oraz ograbiając z materialnego, kulturowego i duchowego dorobku. STAN PRAWNY I JEGO SKUTKI TRWAJĄ NADAL. I brak jest oznak – także współczesnych – pojmowania konieczności ich naprawy, w interesie nie tylko pokrzywdzonych ale samej Polski. Państwo – a w jego imieniu działające władze ustawodawcza i wykonawcza – przyzwyczyli się do upaństwowionej własności prywatnej i osób prawnych, i nie chcą sprawiedliwości przyznającej własność upaństwowioną hipotecznemu właścicielowi! Minister Przekształceń Własnościowych podaje nowe, nie wytrzymujące krytyki uzasadnienia odmowy zwrotu mienia. W kwestii tak zasadniczej jak jedno z podstawowych praw człowieka: prawa do własności prywatnej proponuje się rozstrzygnięcie w referendum (29.05.1994 r.) czy prawo własności wobec pokrzywdzonych ma być w Polsce przestrzegane czy nie. 30 kwietnia 1995 r. w kościołach odczytano list Episkopatu Polski w tej kwestii.

To czy Polska zmieni praktyki wobec mniejszości i odnowi swoje oblicze czy też zachowa stare – zależy w bardzo dużej mierze od Państwa Posłów.

80 річниця битви під Горлицями

«... У перших днях травня 1915 року під Горлицями ПРОЙШЛА найбільша і найкривавіша битва I світової війни на бескидській землі. Загинуло тут понад 61 тисяч воїнів: Австро-Угорщини, Німеччини, Росії та Польщі. Українці, в тому мешканці Лемківщини, гинули в мундирах щонайменше двох армій. Тут російські війська зазнали найбільшої поразки, тому були змушені відступити. Протягом одного дня, тобто 2 травня, місто перестало існувати. В Карпатах все було охоплене вогнем. Сьогодні перед нами постала повинність: шукати слідів своєї totoжності і на понад сотні воєнних цвинтарів Горличчини, якими позначена земля наших предків...».

В кінці березня 1915 року австрійське командування (шеф штабу австро-угорської армії ген. Конрад фон Гецендорф) просило свого союзника – німців про допомогу в Галичині – зробити удар з Горличчини в напрямку Сянока.

Акцію очолив ген. фон Маккензен, командувач 11-ої німецької армії, яка ввійшла на дотеперішні позиції 3-ї і 4-ї австро-угорської армії під Горлицями на 32,5 кілометровому відтинку Ропиця Руська – Жепеннік Стжижевські.

На правому крилі (на півдні) мав допомагати X корпус 3-ї австрійської армії – з Магури Маластовської мав атакувати в напрямку на Прегонину і Бортне, з лівої сторони (на півночі) 4-а армія мала наступати в напрямку на Йодлувку, Седліска і Тухув.

По російській стороні позиції займали 70-80 тисяч російських військ. Таким чином на тому напрямку центральні союзники мали 2-3-кратну перевагу.

Наступ почався 2-ого травня о 6-ій годині ранку. І вже по кількох годинах наступаючі мали успіх – лінія фронту пересунулася на 6-10 кілометрів.

4 і 5 травня німці здобули Змигород і дійшли до джерел річки Яселки. Австрійці здобули Бортне і сфорсували пасмо Корнугів, намагаючися пробитися в напрямку на Дуклю. В наступних днях союзники сфорсували Вислік. Російські спроби стримати наступ в днях 9-10 травня під Ряшевом і Сяноком не вдалися. Російські війська відступили за лінію Дністер-Сян. 30 травня впала твердиня Перемишль, 18 червня – Львів. Літом 1915 року здобуто російські укріплення на лінії Бугу і Нарви – росіяни були примушені залишити Королівство Польське, згодом Литву, Курляндію, Зах. Білорусь, Волинь і Поділля...

Після фронту зачали думати про воєнні цвинтарі... Багато їх побудували в лемківських селах – Радоціні, Липній, Конечній, Регетові, Бліхнарці, Висові, Ждині, Чорному, Кривій, Гладишові, Смереківці, Устю Руському, Прислопі, Вірхній, Баниці, Магурі Маластівській, Пантній, Бортному, Маластові, Ропиці Руській, Рихвалді, Лосі, Боднарці, Фльоринці...

Битву під Горлицями прирівнюють до битви під Верденом і над Марною (Франція). Основні врочиости проходили в Горлицях і Лужній 7 травня 1995 року.

(за Наталією Кравчук: «80 річниця битви під Горлицями – пробудити наше сумління» - «Наше слово» № 20 від 21.05.1995, вибрав МК).

ІВАН ОМЕЛЯНОВИЧ ЩЕРБА

(до 70-річчя від дня народження)

ІВАН ЩЕРБА народився 14 березня 1925 року в сім'ї заможного селянина в чарівному гірському селі Свіржова Руська колишнього Ясельського повіту на Лемківщині, Республіка Польща. Щасливо минуло дитинство Іванка.

В родині батька Омеляна і мами Марії було троє дітей: 2 сини – Василь та Іван і дочка Ганна. Родина жила заможньо, на господарстві було 24 морги поля, 10 га лісу, велика пасіка, багато худоби, мале підприємство – водний тартак, що працював на водній енергії річки Свіржівка.

Початкову освіту набув польською мовою в рідному селі в 1936 році і мріяв вчитися далше. Його мрії в майбутньому здійснилися. Непогану середню освіту набув шляхом приватного навчання спочатку в місцевого вчителя Петра Драня, а згодом у відомого українського фейлетоніста, письменника, автора знаменитого роману «Розгублені сили» п. Василя Гірного, який в 40-х роках працював директором школи в сусідньому селі Святкова Велика.

В 1941 році Іван Щерба успішно здав вступні іспити на II-ий курс Учительської семінарії в Криниці й став її студентом. Успішно навчаючись в семінарії, брав активну участь в громадському житті, був активним членом куреня молоді, організації ОУН, літературного гуртка та інших заходів. Слухав лекції відомих професорів: Омеляна Цісика, Романа Левицького, Тадея Ростковича, Володимира Кубійовича, Наталії Волошинської. Спілкування та зустрічі семінаристів з ними мали великий вплив на формування їх національної свідомості.

На вакаціях в рідному селі проводить активну роботу з молоддю села, організовує постановки п'єс, концертів, коляд-вертепів, а зароблені таким чином гроші здають у студентський фонд та на придбання книжок для сільської бібліотеки «Просвіта».

В березні 1944 року здав в Українській учительській семінарії в Криниці матуру. По рекомендації інспектора шкіл Ясельського повіту Йосипа Звірика одержав призначення на посаду директора школи в с. Липна Горлицького повіту, де працював до наближення фронту на Дукельському перевалі. В червні 1945 року сім'я Омеляна Щерби, як і тисячі лемків, була виселена у Донецьку область, в с. Карачурино Старо-Бешівського району. Іван став пра-

цювати вчителем у сільській школі в с. Карачурино.

В 1946 році Іван Омелянович переїхав до Львова і одержав посаду директора школи в с. Скинилівок Брюховицького району Львівської області.

В 1947-1950 роках навчався у Львівському державному університеті на факультеті романо-германських мов. Пізніше став працювати завідуючим райметокабінетом та інспектором шкіл Брюховицького районного відділу освіти. Науковим керівником дипломної роботи був відомий літературний критик і український письменник, професор Львівського університету Михайло Рудницький.

В 1960 р. був переведений у Львівський інститут удосконалення вчителів на посаду завідуючого кафедрою іноземних мов. Іван Щерба дуже добре розумів значення вивчення іноземних мов для громадян України і віддавав всі свої сили і досвід покращенню методики їх викладання у школах Львівщини та всієї України. Він організував експеримент інтенсивного вивчення англійської мови в середній школі № 4 м. Львова, і під його редакцією виходить з друку експериментальний підручник з англійської мови та словник для шкіл з поглибленим вивченням англійської мови.

Проводив різні семінари, курси підвищення кваліфікації вчителів іноземних мов, науково-практичні конференції, обласні, республіканські та всесоюзні педчитання на базі ввіреної йому кафедри з питань методики викладання іноземних мов. Був активним учасником науково-

практичних конференцій в Києві, Одесі, Дніпропетровську, Донецьку, Чернігові, Житомирі, Чернівцях, Луцьку, Івано-Франківську, Тернополі, Пятигорську, Свердловську, Москві, Санкт-Петербурзі та інших містах України і колишнього Радянського Союзу.

З його ініціативи і старань у Львівській області відкрито 15 шкіл з поглибленим вивченням іноземних мов (9 англійської мови, 3 – німецької, 2 – французької, 1 – іспанської), тисячі випускників яких вільно володіють іноземними мовами, стали активними перекладачами в різних комерційних структурах, туристичних бюро та в інших галузях народного господарства, що дуже потрібно для України. Постійно надавав цим школам методичну допомогу та рішуче відстоював потребу їх існування, коли над ними часто нависала загроза їх закриття.

Іван Омелянович створив у Львові наукові авторські колективи для написання підручників з іноземних мов для загальноосвітніх шкіл України, був їх співавтором та координував їх роботу. Були написані підручники для V-VI класів, але їх видання друком було заблоковано московськими авторами підручників іноземних мов, які використовувались у школах України на той час, бо в Україні своїх підручників не було.

Іван Щерба має понад 50 публікацій з методики викладання іноземних мов у пресі та наукових збірниках. Він є автором створення нового пошуку в методиці викладання іноземних мов «Комплексної системи управління якістю знань учнів з іноземних мов». Досвід його методики викладання іноземних мов вивчався іншими інститутами України. Лекції Івана Щерби з методики викладання іноземних мов стали дуже популярними і створили йому заслужений авторитет серед педагогічної громадськості України.

За сумлінну працю присвоєно звання «Відмінник народної освіти», нагороджено грамотами обласного відділу освіти, Міністерства освіти України та колишнього Союзу РСР, а також Медаллю «За трудову доблесть», «Ветеран праці».

І. Щерба ніколи не був членом КПРС і це часто ускладнювало його роботу, але педагогічна компетентність примушувала всіх поважати його працю.

Закінчення на 6 сторінці

В 1985 р. І. Щерба вийшов на заслужений відпочинок. Він активно включився в політичне життя Львівщини. Перший член Ради осередку Народного Руху України Залізничного району м. Львова, делегат Другої крайової конференції НРУ, перший із членів Історико-просвітницької організації «Меморіал», член її правління, делегат Першої всеукраїнської конференції «Меморіал» в Івано-Франківську, обраний головою Комісії з вивчення обставин українсько-польських переселень в 1944-1947 рр., учасник і доповідач на міжнародній конференції у Вроцлавському університеті (Польща) в 1989 р. з проблем Сталінських злочинів.

Очолювана ним комісія організувала і провела в 1991 р. у м. Львові вперше на Україні міжнародну конференцію з проблем «Депортації українського населення в 1944-1954 рр.». Активний учасник і доповідач на конференціях, проведених в 1989-1995 рр. товариствами «Лемківщина», «Надсяння», «Холмщина» з проблем депортацій українського населення з Польщі в 1944-1947 рр.

В 1990 р. І. Щерба очолив оргкомітет і провів в м. Бережани Тернопільської області Міжнародний конгрес випускників Української учительської семінарії в Кричиці, з нагоди 50-тилітнього ювілею.

І.О. Щерба один із перших ініціаторів створення товариства «Лемківщина» у Львові та активний діяч, вивчає історію рідного краю, працює над матеріалами депортацій українців з Польщі в 1944-1947 рр., героїчної боротьби УПА на їх захист, зібрав великий архів спогадів людей про ці трагічні події на Лемківщині, Надсянні, Холмщині й Підляшші при Львівській історико-просвітницькій організації «Меморіал», має багато публікацій з цих проблем на сторінках газети «Поклик сумління», «Наше слово», «Визвольний шлях» і інших.

Наш ювіляр повний енергії, великий шанувальник і постійний читач «Нашого слова», «Дзвонів Лемківщини», журналу «Лемківщина», Аналів «Лемківщина», постійний учасник фольклорного свята лемків «Ватра» в Ждині (РП), де виступав з проблем депортації українців з Польщі та акції «Вісла» в 1944-1947 рр. на захист прав українців у Республіці Польща. Побажаймо йому міцного здоров'я, великого сімейного щастя і дальших творчих успіхів у всіх його задумах.

Ліліана Яремкевич

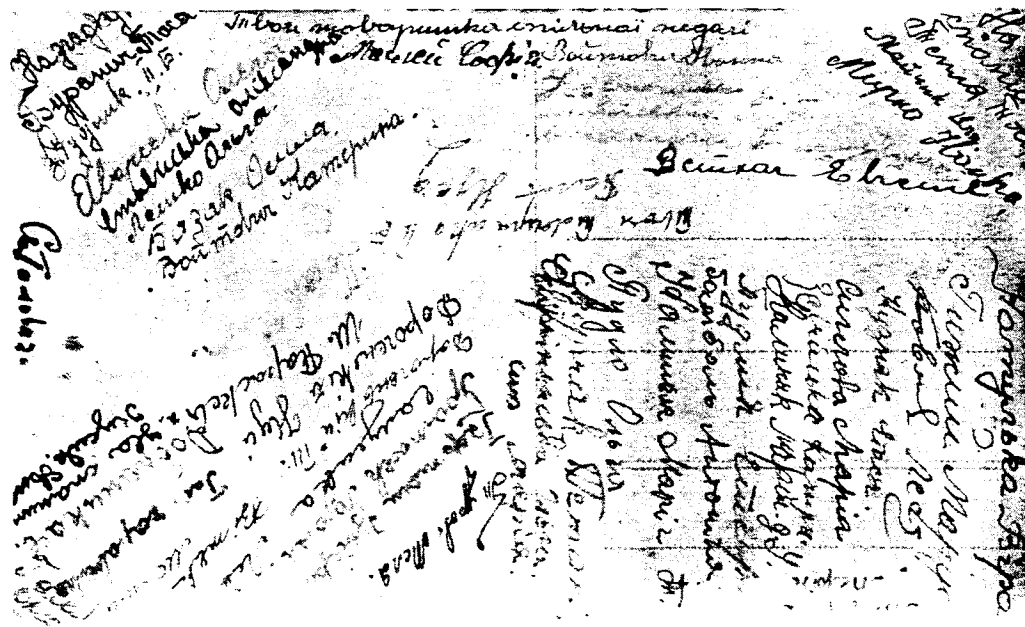
член товариства
«Лемківщина» у Львові

25 січня 1995 р.

ДО ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ВЧИТЕЛЬСЬКОЇ СЕМІНАРІЇ В КРИНИЦІ

Шкільний рік 1942/43 (?). Курс II-ий – дівчата
з класним вихователем проф. Дачкевичем

... і автографи декотрих з них

Богдан Ігор Антонович

Червона китайка

Горять, як ватра, забобони
віків минулих – снів іскристих.
В китайці заходу червоній
моєї молодості місто.

Лопочуть зорі на тополях,
і люди хрестяться з тривоги,
коли ножами місяць колють
хасиди в чорних синагогах.

Мос містечко тасмниче
в хлоп'ячих споминів заслоні!
І знов минула юність кличе,
як давні кличуть забобони.

Проект таблиці в'язням Талергофу.

Група в'язнів Талергофу з Західної Лемківщини, пізніших в'язнів Гроссау. Перший зліва сидить Григорій Максимович Галь з Лосі біля Горлиць. Знімок з початків 1920-х років.

Дам'ян Бубняк з Ванешного коло Горлиць, відомий громадський діяч Лемківщини, власник лікувальних лазничок у Ванешному (боровина).

Довголітній господар та опікун «Рускої бурен» в Горлицях. Дійсний опікун і невтомний приятель лемківської молоді, що вчилася в Горлицях.

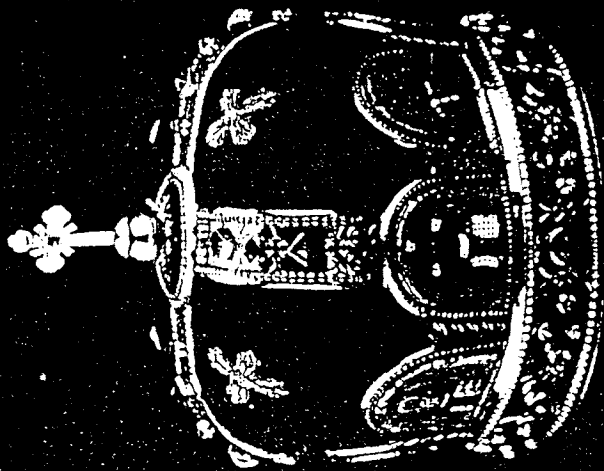
В'язень Талергофу, додатково суджений ц. і к. австрійською владою за громадську діяльність та патріотичну постану.

Помер на карних поселеннях після злочинної акції «Вісла» в селі Полянка біля Лігниці.

о. митрат Степан Дзюбина

І СТВЕРДІ ДІЮ І РУК НАШИХ

Спогади

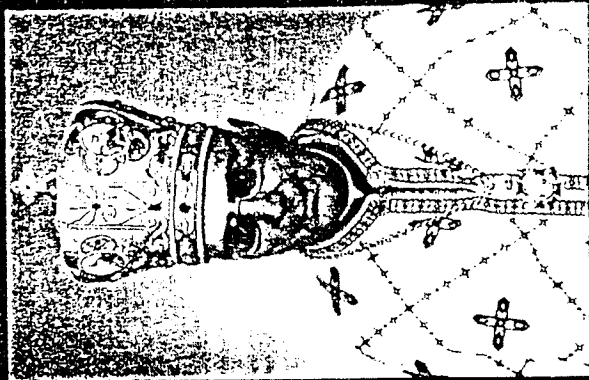

УКРАЇНСЬКИЙ АРХІВ

«І стверди діло рук наших» - спогади і документи, укладені отцем митратом Степаном Дзюбиною - це книга, що писалася долею. Долею не лише однієї людини, одного душпастиря, але й Церкви, і тієї незнищенної духовної святині, яку творять і береже нація.

Повага цієї книги - подія на міру десятиліть. У нікого бодісі не було сили й відваги понести безвмирний тягар обов'язку описати страждальну дорогу Української Греко-Католицької Церкви в межах польської держави протягом останнього піввіку з ретроспективою у міжвоєнне двадцятиліття. Описати її, віднаходячи власні сліди на тисячних життєвих стежинах українського роду: батьків і дітей, людей простих й інтелігенції, душпастирів і пастир. І прикликати все це на папір, не забуваючи про тих, хто розумів тебе і про тих, хто நிщив обрій твого храму.

Невгамовна спрага охопити все пережите і вписати його в контекст історії проривається крізь усі сторінки спогадів отця Степана Дзюбини. І автор свідомий: погасити цю спрагу - немислимо. Тому й наполегливо кличє він йти також до джерел збережених ним документів (їх у книжці 172), і до невідомих збудників спомину - фотографій (їх тут 130). І просить ще: повернімося у пройдене нами, щоб наступним фактом, наступним спогадом писати далі історію нашої Церкви, нашу історію. Писати *правдиво і справедливо*, писати серцем, живою долею так, як учинив це почерком великої сили отець митрат Степан Дзюбина.

ISBN 83-86112-05-0

Олександр Єдинак, бувший «доброволець» до Красної Армії родом зі села Мохначка Вижня коло Криниці

ВОЄННИЙ СПОГАД

Юж од 14 січня 1945 року чути було гук гармат од Ясла, де од серпня 1944 р. стояв фронт.

Перед Йорданом сапери «вермахту» висадили в повітря дуже високий колійовий міст в Грибові та кілька мостів на битих дорогах. По проломанню фронту коло Ясла німці одступали в паніці. Дорогу з Горлиць до Нового Санча атакували советські літаки IV Українського фронту. По Йордані в напрямі на Новий Санч од сторони Словаччини през Ізби (Перегибський Провал) і Тилич (Тилицький провал) наступала велька маса советських військ IV Українського фронту.

Скінчилася тяжка невилічлива робота при копаню окопів і будуваню укріпленнь другої лінії оборони «вермахту» од Ізб през Брунари і Грибів на Бялу і далі вздовж ріки Бялой. Окопи до нічого не придалися німецьким дивізіям, розбитим вельком офенсивом Красної Армії по обох боках Карпатського хребта.

Зараз потім юж од половини лютого зачалися по селах мітинги, на яких представники Красної Армії вяснювали, же кождий має обов'язок вступити в ряди Красної Армії і помочи – як повідали – «добивати гітлерівського звіра».

Тота агітація біла барз наполеглива. В кождім селі біло по кілька комісарів, котри ден-в-ден ходили по хижам і агітували молодших і старших, жеби вступати в ряди Красної Армії, а бивало тіж, же погрожували.

В такий спосіб в ряди Червеної Армії zostали забрани до села Мохначка 50-тьох «добровольців», што біло дуже значним числом навет на так вельке село як Мохначка (около 20% мужчин в поборовим віку!).

«Добровольців» завезли до вишкільного табору запасу (резерви) IV Українського фронту, што бив зорганізуваний в Рабці (там біли тіж вельки військови лязарети того Фронту). Одталь по кількох днях (тижден часу) призначених на умундування і вишкіл до збройом, порозділяли «добровольців» по ротах, формуваних з оздоровленців і поборових з Галичини (головно) і інших районів СРСР. Роти повезли на автомашинах на фронт, што стояв в тім часі під Бельском-Бялом і Рацібожом (то біли вихідні позиції до борби за Моравску

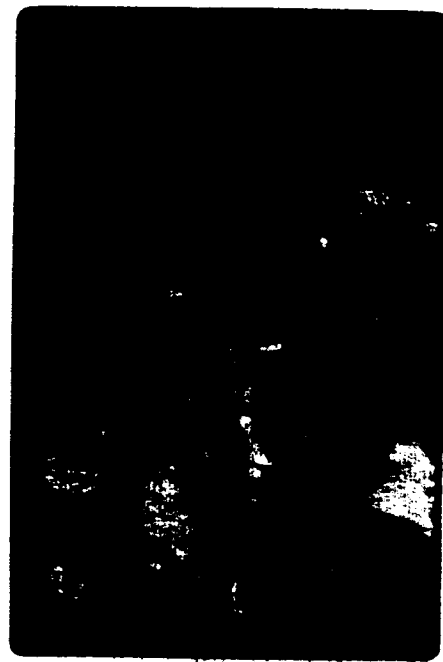
Браму). Коло Бельска-Бялой колону автомашин заатакували німецькі літаки. Дуже машин розбили і машини горіли разом зо солдатами і вибухали. Були страшні, дантейски сцени, згинило дуже солдатів. Мі контузіювало ногу. Ранених зобрали і автомашинами превезли назад до Рабки до лазаретів, а там по вилікуваню знову включили до новоформуваних рот і вислали на фронт.

Мою роту скерували до полку, што стояв на Шлезьку під Рацібожом. Там тривали тяжкі бої за місто і сфорсування ріки Одри в керунку на Моравську Оставу по південній стороні Карпатського хребта і далі до виходу на Моравську Брам, што одкривало дорогу на Прагу в Чехах. Там в часі чергових штурмів на німецькі позиції мій військовий плащ подіравило багатьма кулями (я його переховував довгі роки). По кількох днях штурмів на сильно укріплені німецькі позиції наш полк вицофали спід Рацібожа і прешмарили в район Моравської Острави, де війська нашого корпусу мали більший успіх в боях. Ту наши відділи в тяжких боях проломали німецький фронт і поспішно погнали в боях за одступаючими розбитими відділами «вермахту» през Оломунець на Прагу. Там, около 20 кілометрів на захід од Праги було юж спокійніше. Війна зближалася до свого кінця. Бив ранок 9-го травня 1945 року. Проголосили капітуляцію III Райху. Вставав перший ден миру в Європі. Наши автомашини їхали дорогою а по обох сторонах сиділи німецькі солдати і валялася купами пометана зброя. В першій машині їхав майор – командир нашого полку. Авта їхали штораз вільніше, бо дорога була завалена німецькими таборами, яким забракло палива, або яких коні біли забити або випряжені.

В певному моменті до першої машини підійшов вищий рангом німецький офіцер, вихопив коротку зброю і вистрілив до нашого майора – командира полку, який згинув на місці.

На голос вистрілу наши і німецькі солдати схопилися за зброю. Але заступник командира полку зачав кричати: «... мир, мир... фріден, фріден...», бо нас було дуже мало в порівнянню до німців.

Забитого командира полку, што бив з України, ми довели до Праги, його

Олександр Єдинак. Прага, Чехословаччина. 9 май 1945 р. Фотографія зроблена в день закінчення II світової війни.

й похоронили на військовим цвинтарі.

Німецького офіцера, што то вбив нашого командира, німецькі солдати схопили і оддали нашим офіцерам.

До липня 1945 року наш полк перебував в лісах коло Праги. Потім пришов наказ поворотного маршу військ. Наша військова частина була призначена на японський фронт. Ми пішим маршем першли в відворотному керунку Моравську Брам і підкарпатськими дорогами керувалися на схід – прех Бельско-Бялу, Суху, Сянік. Нас – «добровольців» з Польщі – дуже пильнували, жеби ми не пішли «охотничо» домів. А і так чотирох «добровольців» в районі Рабки «закінчили похід» – «накивали пятами» – по просту втекли.

Для нашой колони, коли ночували в лісі юж коло Самбора, оголосили бойову тривогу – алярм з причини сподіваной атаки відділів УПА. Але скінчилося на тим, же висланий в загроженім керунку розвідувальний відділ припровадив двох старушків, што збирали дрова і гриби в лісі.

По чотирьох тижнях пішого маршу наша колона дішла в околиці Івано-Франківська. Війна на японському фронті зближалася до кінця і тому нас більше не тягали.

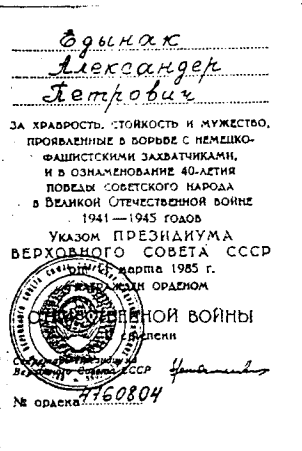
Ту під Івано-Франківськом наши одділи розташували і призначили нам будову військових казармів і баз.

«Добровольців» з Польщі домагалися звільнення домів. Нам одповідали, же наших родин нема в Польщі, же вшитки виїхали до УРСР. Товди ми

Закінчення на 10 сторінці

з № 959233

...ЗА ПОБЕДУ НАД ГЕРМАННЕЙ
В ВЕЛИКОЇ ОТЕЧЕСТВЕННОЇ ВОЙНЕ
1941—1945 РР.

УДОСТОВЕРЕНИЕ

ЗА УЧАСТИЕ В ВЕЛИКОЇ
ОТЕЧЕСТВЕННОЇ ВОЙНЕ

*ЄДИНАК
Александр*

УКАЗОМ ПРЕЗИДИУМА ВЕРХОВНОГО
СОВЕТА ССРС 09 мая 1945 года
НАГРАДЖЕН МЕДАЛЬЮ

...ЗА ПОБЕДУ НАД ГЕРМАННЕЙ
В ВЕЛИКОЇ ОТЕЧЕСТВЕННОЇ
ВОЙНЕ 1941—1945 РР.

ОТ ИМЕНИ ПРЕЗИДИУМА ВЕРХОВНОГО
СОВЕТА ССРС МЕДАЛЬ ВРУЧЕНА
19.05.45 г.
В ПОЯСНИ
И. Бойко

тайком написали листи, заадресували по-польськи і подали свої адреси – то значить номер польової пошти і за горівку передали листи польським репатріантам, што виїзджали з Івано-Франківська до Польщі. За деякий час надійшли листи од наших родин, ми їх показали командирам і намагалися звільнення домів.

Нас вкінці демобілізували, зобрали вшитких з різних військових частин і одправили на кордон. В тот ден не дали нам юж обіду – як «цивілям» – мирним громадянам, а кожному на дорогу дали до мішочка 5 кілограмів муки і ани кавальчика хліба!

Казали лізти на вантажни автомашини і завезли на кордон коло Ліська. Ту нас завернули назад, бо не вшитки формальности в документах були полагоджени. Ми на ніч вернули до Івано-Франківська і на другий день – дали без їди – по полагодженю решти формальностей нас другий раз повезли на кордон. През ріку Сян переправили нас лодками на польський беріг і казали йти домів. Дійшов я з іншими товаришами до колейовой стації, довго чекали ми на поїзд, всіли до якогось товарового поїзду, што їхав на захід – в глибину Польщі.

Добрався я вкінці до Нового Санча і пішов до знакомих, де збералися наши лемки – тіж з Мохначки – коли приїзджали на ярмак-торг. Там спіткав я знайомого земляка, што забрав мене кінним возом до Мохначки.

Була пізна осінь 1945 року. Війна для Олександра Єдинака вкінці на правду скінчилася. Але чи напевно? То показав 1947 рік і злочинна акція «Вісла».

В 1979 році Олександр Єдинак відвідав Івано-Франківськ і тоті місяця, де по війні перебивав у військових відділах.

Олександр Єдинак – так, як і інші «добровольці» достав ряд військових відзначень. Отримав їх пізно по війні і мусив по них писати до Военного архіву аж під Москву.

Списав і подав до друку

квітень, 1995 рік

Лев Галь

Лев Галь

50-ті роковини побідного закінчення II Світової війни в Ганчові

10 травня 1995 р. в Ганчові б. Горлиць в залах «Зespoлу шкіл рільничих» відбулася врочиста зустріч 37-и б. добровольців до Червоної Армії з Горличчини.

Були присутні представники місцевої влади: вїт іміни Устя Руське (тепер Горлицьке), представники Воевідського уряду в Новому Санчі.

Консул Російської ФР в Кракові вручив б. добровольцям до Червоної Армії святкову медаль Російської ФР з приводу 50-ої річниці побіди народів б. СРСР в II-ій світовій війні. Опісля музично-танцювальний молодіжний ансамбль з Кубані, що приїхав з Консулом виступив з гарним концертом. Святкова зустріч закінчилася традиційною «лампокою вина» з тїсточками.

В зустрічі взяли участь представники ГУ ОЛ Василь Шлянта і Стефан Гладик. Був також б. член-засновник ОЛ і потім б. член ГРК ОЛ Михайло Донський, відомий підпільний діяч Підкарпатської округи ПРП з часів гітлерівської окупації, в'язень гестапо в Яслі після розбиття в'язниці і втечі ув'язнених – командир партизанського лемківського відділення Івардії Людової. Після замордування в гестапо його брата Івана став на його пост підокружного командира Івардії Людової на Підкарпатську округу. Літом 1944 р. разом з лемківським партизанським загonom в рядах советської партизанської бригади ім. Готвалда під командою героя Радянського Союзу Вячеслава Антоновича Квітінського брав участь в словацькому народному повстанні.

Після звільнення Горличчини від гітлерівської окупації в січні 1945 р. разом з Максом Собіним, Качмарчиком і Перуном творили і діяли в Лемківському робітничо-селянському комітеті в районі Криниць, Горлиць, Ясла: засновували школи з рідною мовою навчання, наладжували відродження національного та суспільного життя в Західній Лемківщині.

Коли зачалися депортації до СРСР-УРСР, НКВД і ПУБП розігнали Комітет. У 1960-х роках був відомим діячем УСКТ (голова Воевідського правління в Перемишлі і голова Лемківської секції при ГП УСКТ, що мала великі успіхи в громадській культурній роботі на Лемківщині (навчання дітей рідної мови, розвиток аматорського артистичного руху – хорів, танцювальні і драматичні гуртки).

Треба відзначити, што місцеві уряди (іміни і воевідський) при нагоді святкового відзначення 50-тих роковин побідного закінчення II світової війни звернули увагу на гурт наших бувших добровольців до Червоної Армії з Горличчини.

Про спосіб залучення в ряди Червоної Армії молодих, а також старших людей з Закерзоння (Підляшшя, Холмщина, Надсяння, Лемківщина), а також умовини, в яких це відбувалося, та ще про юридичні особливості, што виникають для громадян Польщі, які служать в чужих арміях без згоди польської влади – писалось вже на сторінках «Ватри».

Треба би пояснити деякі історичні і правові аспекти, што стосуються наших б. добровольців до Червоної Армії в 1944-1945 роках.

Після розпаду та ліквідації СРСР завершеної в Білоруській пуші в Білорусії (Сльциним, Кравчуком і Шушкевичем) у 1991 р. виникла справа спадкоємства по СРСР.

Новосверненні держави в місце б. поневоленних республік СРСР що проголосили суверенітет та скинули імперську

Учасники стрічі бувших «добровольців» в Красну Армію з бувшого Горлицького повіту, що були відзначені консулом Російської Федерації Медаллю 50-х роковин закінчення II-ої світової війни.

Після відзначення перед будинком «Зespoлу рі.ьничих шкіл» в Ганчові. Травень 1995 р.

советську підпорядкованість Москві не дуже квапилися до спадкоємства по тюрмі народів, по – за словами б. президента США Р. Регана – «імперії зла».

Імперські сили в новоутвореній Російській Федеративній Республіці визнали за зовсім природне і очевидне, що Російська Федерація є єдиним спадкоємцем по СРСР.

Жодна з б. республік б. СРСР, що проголосили суверенітет не квапилися до спадкоємства. Щонайвище домагалися справедливого поділу загальнодержавного майна б. СРСР, також за кордоном (флот, будівлі амбасад, капітали в банках, загальносоюзні фірми та торговельні організації тощо).

Відділи Советської Армії в суверенних вже республіках-державках перетворилися та об'єдналися в національні армії окремих суверенних держав. Війська Советської Армії за кордоном взяв під свою опіку уряд Російської Федерації, імперської з афганськими традиціями, політично-військової групи, військового «лоббі», що неустанно мріє про відродження СРСР і поворот до ситуації, коли армія та її генерали були пріоритетними в житті держави.

Саме до Росії відправлялися закордонні частини Советської Армії з території держав середньоевропейської зони, де стаціонували як гарант підпорядкованості імперським інтересам Москва – СРСР.

Звідти і виходять дві філософії підходу до советського минулого, а зокрема минулого Червоної – Советської Армії.

Перша – великодержавна, тоталітарна, імперська, великоросійська, що нав'язує і мріє про відродження советської

Січень, 1995 р. В Комісії в справах колишніх партизанів при Президії Верховної Ради України вручають партизанський квиток Михайлові Донському з Горлиць.

імперії, в якій Росія вела б чільну роль, де першою і рішучою силою були б збройні сили з ракетно-атомним арсеналом для успішного поневолення нині вільних народів.

Друга – самостійницька, відцентрова, сепаратиска від імперії, від Москви, антитоталітарна, народно-демократична, волелюбна, що нав'язує до національної, історичної давнини, нагадує суверенітет народу з часів перед анексією до московської імперії.

Перша нав'язує до спадкоємства по СРСР, проголошує кличі збирання в одно советських територій.

Друга нагадує роки поневолення, приниження, експлуатації в користь імперії, каторги та державницький терор і хоче бути найдалше від часів поневолення в імперії. Про Червону Армію (використовувану Леніним та більшовиками до «збирання в ціле російських – царських територій в один Советський Союз»), а потім Советську Армію – інструмент імперського володіння СРСР на світі і чути не хоче.

Такі і є причини, що на святкування 50-х роковин побідного закінчення II світової війни до Ганчови приїхав консул російської держави а не консул української амбасад в Польщі. Сучасна-бо Росія, що вступила будь-то на шлях демократії проголошується спадкоємницею СРСР і його Советської Армії, чи перше Красної Армії.

Закінчення в наступному номері

КОМІСІЯ У СПРАВАХ КОЛИШНІХ ПАРТИЗАНІВ ВЕЛИКОЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ ВІЙНИ 1941—1945 рр. ПРИ ПРЕЗИДІЇ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ

ПАРТИЗАНСЬКИЙ КВИТОК № 14097

ДОНСЬКИ

Михайло Степанович

в період Великої Вітчизняної війни був учасником партизанського руху і підпільних організацій

Львівська область 1944 р.

Хмельницька область 1945 р.

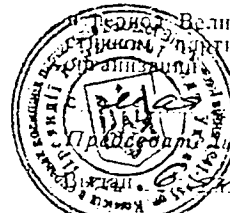
Голова комісії [Signature]

КОМІСІЯ ПО ДЕЛАМ БЫВШИХ ПАРТИЗАН ВЕЛИКОЇ ОТЕЧЕСТВЕННОЇ ВОЙНИ 1941—1945 гг. ПРИ ПРЕЗИДИУМЕ ВЕРХОВНОГО СОВЕТА УКРАЇНИ

ПАРТИЗАНСКИЙ БИЛЕТ № 14097

ДОНСКИ

Михайло Степанович

в период Великой Отечественной войны был участником партизанского движения и подпольных

Львовская область 1944 г. по эк.б.с.с. 1945 г.

Хмельницкая область 1945 г.

Председатель комиссии [Signature]

Лев Галь (Вроцлав)

Умови виселення та розселення українського населення у світлі документів та літератури в Польщі

(доповідь на Конференції: «Проблеми переселення і депортації українського і польського населення в 1945-1954 роках», що проходила 23-25 травня 1991 р. у Львові)

Тему слід розглядати щонайменше в трьох аспектах:

- виселення українців з Польщі до УРСР в роках 1944-1946;
- виселення українського населення з його етнічних територій Підляшшя, Холмщини, Надсяння та Лемківщини на західні та північні землі Польщі весною-літом 1947 р., в карально-депортаційній, військовій акції «Вісла»;
- наслідки для українського суспільства у Польщі в ділянці політичній, економічній, соціальній та національної свідомості, спричинені карально-депортаційною, військовою пацифікацією акції «Вісла» з 1947 року.

1.

Виселення українців з Польщі до УРСР в роках 1944-1946 відбувалися на підставі договорів підписаних між ПНР (Польською Народною Республікою) а УРСР та СРСР:

- договору про обмін населенням від дня 9 вересня 1944 р. (з УРСР),
- договору про право до зміни горожанства від дня 6 липня 1945 р. (з СРСР).

Договір про обмін населенням між ПНР а УРСР від 9 вересня 1944 р., наголошував на повну добровільність переселюваних при вирішуванні ними питання про переселення з однієї держави в другу.

Актом юридичним – виконавчим договору про обмін населенням між ПНР а УРСР була «Інструкція в справі переселення з Польщі до СРСР всіх громадян національностей української, білоруської, руської та русинської» від дня 21 вересня 1944 р., в якій також підтверджується «добровільність евакуації».

Переселюваними мали бути:

- поляки з УРСР до ПНР і
- українці з ПНР до УРСР, в розумінні польсько-українських переселень.

В польській літературі та публіцистиці зовсім помилково, але з премедитацією, добре політично обдуману, оцю переселенську акцію і називають репатріацією. Тимчасом термін цей не є адекватний до положення українського населення у Польщі. Іменно, було воно тут корінним населенням Підляшшя, Холмщини, Надсяння і Лемківщини від початку (!), коли польське населення Західної України, в дуже значній частині, було населенням, що на ті землі прибуло перед другою світовою війною, а та-

кож скоріше, як колоністи або військові поселенці, для скорішої колонізації тих земель (!).

В доступній літературі та публікаціях з літ 1945-1990 в Польщі брак досліджень і праць про дійсний хід переселення та об'єктивних висвітлень методів, які вживалися при здійснюванні договору від дня 9 вересня 1944 р.

Деякі інформації на ці теми можна знайти в літературі та публіцистиці т.наз. «другого обігу», цебто видань поза обсягом цензури ПНР.

Брак також вірогідних даних про кількість українського населення, що тоді проживало в ПНР, а також про скільки переселених. Різні автори подають по-різному.

За даними приведеними в таких працях як:

- Анджей Марианський: «Міграції у світі», Варшава 1984 р.,
- Марцін Лесковський: «Рішення питання української національної меншості у Польщі – 1944-1947», вид. 1985 р.,
- «Статистичний річник 1947», Головний Статистичний Уряд, Варшава 1948 р.,
- «Статистичний річник 1948», Головний Статистичний Уряд, Варшава 1949 р.,
- архівальні матеріали, що відносяться акції «Вісла», що їх винайшов в архівах і опублікував історик Євген Місло з Варшави,
- Александр Наленч: «Греко-католицькі церкви в перемиській епархії по 1945 р. Начерк проблемів», вид.: Перемиська Бібліотека, Перемишль 1988 р.,
- Станіслав Жиромський: «Процеси міграційні в ольштинському воєвудстві в роках 1945-1949», Видавництво «Просьба», Ошанин 1971 р.,

– Казімеж Пудло: «Лемки. Процес закорінення у середовище Долішнього Шлеська 1947-1985», Видавн. Польське Товариство Людознавче, Вроцлав 1987 р.,

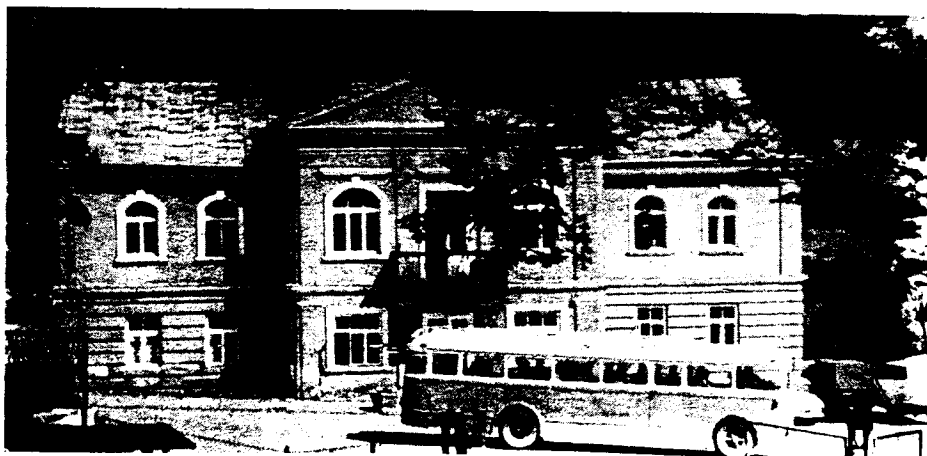
– Анджей Квілецький: «Соціологічні питання лемків на Західних Землях. Теоретичні і термінологічні завваження», журнал «Культура і суспільство», 1966 р.,

– Анджей Квілецький: «Лемки, питання міграції та асиміляції», В-ва 1976 р.,

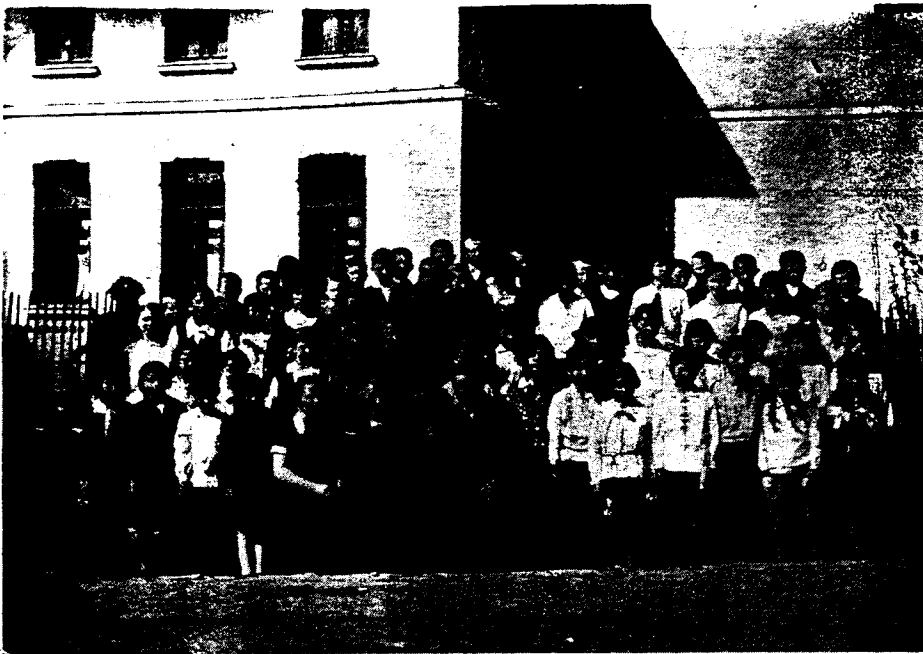
– Роман Рейнфусс: «Слідами лемків», Видавн. «Край», В-ва 1990 р. (проф. Р. Рейнфусс, знаний від перед 2-ої світової війни, як вчений етнограф, що свої дослідження віддав на услуги політики польського уряду, а особливо мін. внутр. справ Броніслава Перацького, націленої на поширювання та підтримання сепаратизмів серед українських етнічних груп, особливо лемків, для їх скорішої асиміляції – колонізації),

– Єжи Януш Терей: «Дійсність і політика. Зі студій над найновішою історією національної демократії», Варшава 1971 р.,

– Едвард Прус: «Українське населення у Польщі – минулина і сучасність (експертиза)», Лігниця, березень 1986 р. (автор це винятковий україножер, автор багатьох антиукраїнських публікацій та україножерних псевдоісторичних творів. Свою експертизу опрацював на доручення Служби Безпеки Мін. Внутрішніх Справ ПНР. Тепер – за повідомленням «Газети Виборчої» від дня 22 квітня 1991 р. – є працівником Уряду Охорони Держави – Делегатури в Катовіцах, як спеціаліст в питаннях, що відносяться українського населення в Польщі та

Греко-католицька парафія в Кришині.

Школа в селі Лося біля Горлиць побудована громадським сільським комітетом з ініціативи тодішнього бійця Григорія Максимовича Галя перед Першою світовою війною.

Перед школою учні з учителями: Григорієм Жидяком (директор, уродженець села Рихвалд), його дружиною Анною Жидяк (уродженою в Ярославі) і Софією Цимбалістою-Галю (уродженою біля Галича). Учителі це відомі просвітянські працівники Західної Лемківщини. Знімок з початку 1930-х років.

українців взагалі. З поручення КГБ є прийоманий в деяких осередках зв'язаних з редакціями журналів та Університетом у Києві, чим перехвалюється в статтях, друкованих в ендецьких шлеських тижневиках), – Ігнаці Блом: «З історії Польського Війська в роках 1944-1948. Нариси і документи», Вид. Мін. народної оборони, В-ва 1960 р., – ряд статей у військовому журналі «Військовий історичний огляд» різного чину військових (м.ін. полк. Яна Гергарда, автора україножерної повісті «Луни в Бешадах» – шкільної лектури від багатьох, багатьох літ передусім тих, що входили в склад дивізій, які були виконавцями директив для горезвісної акції «Вісла». можна скласти деяку картину про події, що мали місце на землях Підляшшя, Холмщини, Надсяння та Лемківщини в роках 1944-1947, роках винищування та переселювання корінного українського населення тих земель до УРСР, а опісля на західні та північні землі Польщі у горезвісній, військово-каральній, депортаційній акції «Вісла».

Долю українського населення у Польщі після 1944 р. слід розглядати не ізольовано, як приклад більшовицьких, сталінських переселень, а комплексно, як одну з фаз історичного процесу винищування через віки українського населення в різні періоди імперіальних польських держав, як одну зі сторін «оброни польських кресув», «оброни польскосьці» на українських етнічних землях, що виникнув понад

сімсот літ тому, від початку горезвісного польського «дранг нах остен».

2.

Кількість українського населення, після вступного розграничення кордонною територією ПНР і УРСР в 1944 р., оцінюється різними авторами на понад 650 тис. до 1 млн. людей, в тому на території самої Лемківщини на 110 тис. до 150 тис. людей.

Треба тут підчеркнути, що у Польщі між авторами праць, що відносяться до українського питання, є розбіжні погляди відносно лемків. Одні підчеркують, що лемки це українська етнічна група (група етнічно-географічного українського регіону), і таких значна меншість, коли інші (м.ін. проф. Р. Рейнфусс та дир. сяніцького Музею Чайковські) стверджують, що лемки це окремий нарід різний від українського, і таких значна більшість. Пов'язане це з політикою денационалізації т.зв. «непольських елементів», грубої, арогантної, насильної колонізації, що в польських державах, через віки, консеквентно стосується аж до нині (напр. симпозій, будьто науковий на тему: «Культура русинів/українців у Карпатах. Проблеми та перспективи», що мав місце в Польській Академії Наук у Кракові 20 березня 1991 р., а який в дійсності був політичним мітингом для поширення і підсилення лемківського сепаратизму!

Згідно з програмами, оформленими через польських націоналістів або просто нацистів («Фаланга», «ОНР» Табір національно-радикальний) ще

в роках 1942-1943, що опісля пішли на співробітництво з більшовицьким тоталітарним режимом (напр. вождь «Фаланги», Болеслав П'ясецькі, від 1944 р. був у властях і послом на польський сейм в ПНР), нова польська держава повинна бути однонаціональною, що досягнути можна через виселення національно свідомих непольських груп і пізнішу колонізацію національно малоактивних і мало-свідомих, з причин попереднього позбавлення їх права і можливості навчання в рідній мові (шкільна устава Грабського з 1924 р.). Плани польських нацистів з тих питань подрібно представлені в праці Є.Я. Терей: «Дійсність...».

Тому, що імперська, сталінська, переступницька, поліцейська система в СРСР спиралася в першу чергу на великоросійському шовінізмі (напр. лозунги на машинах, що вертали після 9 травня з Німеччини в СРСР: «мы русские, мы победили!»), тому в цілому таборі («лагере!») «соціалізма и мира» обов'язував опей же мафійний принцип: в кожному бараку цього «лагеря», щобто кожній т.зв. народно-демократичній псевдодержаві допускалась до влади націоналістична, мафійна родина, цілковито підпорядкована кремлівській мафії, нагромадженими в сейфах КГБ компрометуючими документами.

Винищування українського населення в ПНР проведено в трьох фазах:

I-ша фаза: виселення біля 500 тис. населення до УРСР в роках 1944-1946,

II-га фаза: виселення більше 140 тис. людей, щобто більше 90% залишеної в ПНР кількості українського населення у військово-каральній, депортаційній, проступницькій акції «Вісла» з корінних, етнічних земель Закерзоння на західні та північні землі Польщі, які в деякій частині були незаселеними по виселенні звідти німців, та розкинення українського населення на близько третій частині території держави, строго після подрібно розпрацьованих, державними органами, планів оселення,

III-тя фаза: що триває донині та зводиться до систематичної, арогантно насильної колонізації при повному позбавленні (в широкому розумінні) українського населення природних національних прав, через деякий час (1946-1958 роки) взагалі права, а сейчас просто практичних можливостей (в істотному, широкому розумінні) навчання дітей рідної, української мови, а далі прав людини і горожанина, прав дитини, прав національних меншин, а через довгі роки також прав до визнання і практикування католицького, східного обряду, у великій мірі з причини ворожого ставлення польської римо-католицької ієрархії і польського римо-католицького костьола в цілому, що є одним з головних джерел і сил в акції насильної колонізації українського населення.

ДИТЯЧА СТОРІНКА

ЯКА СТЕЖКА НАЙКРАЩА?

Засперечалися дітки, яка стежка найкраща.

- До крамнички, бо там є цукерки.
- Ні, до школи, бо там є дітки.
- Ні, до річки, бо там можна скупатися.
- Ні, в садок, бо там є груші, яблука.
- Ні-і, в поле, бо там просторо...

Аж тут приспіла мама. Дітки й питають, яка стежка найкраща.

- Додому, дітки. До рідної хати.

Прислів'я

На чужій землі не доробиш хліба.

$$\begin{array}{r} \square + 3 + 2 = 5 \\ + \\ \square - \square + \square = 3 \\ \bar{1} + \bar{3} - \square = \bar{2} \\ \bar{3} + \bar{5} + \bar{2} = \square \end{array}$$

МАТЕМАТИЧНА ХРЕСТІВКА

В порожні квадрати
вписати цифри так,
щоби були правильні
розв'язання

Величко Осип

ДРОВНЯК НИКИФОР

Никифор Дровняк – оригінальний маляр-самоук, художник-примітив. Син глухонімої жінки з села Поворозника. Народився у 1895 р. А Леґітімі. З дитячих років мав дефект мови, але великий талант художника. Почав малювати з 13 років. Малював виключно для себе, для свого задоволення, не для заробітку і не ради слави. Ходив по селах і містечках, але повертався до Криниці. Малював на кусочках паперу і картону акварельними дешевими фарбами. Самоук, ніхто не вчив його ані писати, ані малювати. Сам дійшов до того великого мистецтва. В своїх малюнках він змальовував те, що думав, про що мріяв. Малював з натури, дивився на природу, як на щось реальне і рівночасно малював її такою, якою бачив у своїх артистичних поглядах, в своїх зображеннях. Малював вулиці з деревами, цілі квартали будинків з численними вікнами і дверима у перспективі простору і кольору. Часто бував зі своєю налярською „музою“ на улюблених місцях. Про його подорожі свідчать малюнки, яких залишив приблизно 30 тисяч. Бував у Горлицях, Тарнові, Ряшеві, Яслі і навіть у Сяноці.

Славною художника ще за життя називали Никифор з Криниці, бо він безмежно любив це курортне містечко і його близькі околиці.

Помер Никифор 12 жовтня 1968 р. в санаторії в Фолюші.

Малюнки народного майстра експонувалися у Франції, Голандії, Бельгії і на Україні у Львові і Києві.

Ім'я Никифора залишиться у пам'яті народній у числі найславніших художників-самоуків.

Стрий, листопад 1989 р.

ЛЕМКІВСКА ХРОНІКА

18.06.1995 в Галерії українського мистецтва Фундації св. Володимира в Кракові відкрили виставу малюнків Никифора Дровняка з нагоди 100-ліття його народження. В тім святкуваню, якого головним співорганізатором било ОЛ, взяли участ Василь Шлянта і Стефан Гладик. Свято прикрасив своїми виступами дитячий хор «Мрія» з Горлиць, що діє при ГУ ОЛ. Керівник ансамблю – Людмила Бас.

20-21.06.1995 Польська академія наук Відділ в Кракові і Університет Ягеллонський зорганізували наукову лемкознавчу конференцію. До ОЛ не вислали запрошення, хоч декотри приватни особи дістали. В тій зустрічі взяли участ як вільни слухачі з-к голови ОЛ Стефан Гладик, Олександр Маслей і член ГУ ОЛ Левко Галь, які виступали в дискусії.

24-25.06.1995 проходили в Зиндранові святкування «Од Русаля до Яна». В святкуваннях брав участ ансамбль «Мрія» з Горлиць. Редактор русинско-українського радіо з Пряшова награв розмову з керівником ансамблю Людмилою Бас і членами хору.

27.06.1995 у відповідь на звернення Об'єднання лемків до прем'єра уряду РП Юзефа Олексого та віце-прем'єра міністра рільництва Романа Ягелінського одбилася зустріч з віце-прем'єром, в якій взяли участ голова ОЛ Василь Шлянта та заступник голови Стефан Гладик, а з боку ОУП голова Юрій Рейт та посол польського Сейму Мирослав Чех. Представники нашої громади домагалися обняти законом о реприватизації виселених в акції «Вісла» та звороту заграбуваного майна. Показано, што не ма ніяких перешкод, аби повернути особливо ліси, які є в руках держави. Ініціатори зустрічі показували на існуючу можливість звороту на підставі 9-го пункту «порозумінь Устрицько-Ряшівських», в якій подано, што на внесок заінтересуваного треба звернути тіж майно забране згідно з законом, але з «ражучою кривдою власника». Незалежно від подаваної аргументації конечности шанувати державом права людини, в тому права до приватной власности, віце-прем'єр підтримав становище уряду Польщі, штоби не вертати майна в натурі а лем признати «бони» і тільки тим, яких скривдили «з нарушеньом закону». То означат, што виселеним в акції «Вісла» не признают навет «бонів».

27.06.1995 в Варшаві біла зустріч присвячена туристичним плянам з обсягу заграничної туристики в 1996 р. В. Шлянта і С. Гладик з ОЛ – учасники наради – глядали можливости промувати Лемківщину як туристичний регіон.

28.06.1995 голова Василь Шлянта, секретар Петро Шафран і член Президії Петро Чухта пребивали в Словаччині. Провели розмови в Раді Союзу русинів-українців з головою Павлом Богданом, його заступником Мілянном Бобаком і головним редактором «Нового життя» Мирославом Іллюком, а тіж з керівництвом українського музею в Свиднику. Побували в редакції словацького радіо – українських передач та редакції «Нового життя». Обговорили тіж співпрацю ОЛ з СРУС особливо приїзд художніх колективів РСРУ на «Ватру '95» до Ждині.

1.07.1995 радіо русинско-українських передач в Пряшеві давало передачу зо Свята в Зиндранові, а в ній частину співу ансамблю «Мрія» з Горлиць і розмову з ей членами і керівником Людмилою Бас.

1-2.07.1995 в Перемишлі проходив XIV Фестиваль української культури, в яким брали участ і лемківски художни колективи, а з них найчисленніший і тепер найбільш популярний ансамбль пісні і танцю «Кичера» під керівництвом Юрка Старинського. Делегацію ОЛ очолював заступник голови ОЛ Олександр Маслей.

2.07.1995 голова ОЛ Василь Шлянта брав участ в зустрічі з Президентом Лехом Валенсом в Новим Санчи. Представник ОЛ забирав голос і виразно окреслив трактування польських громадян української національности виселених в акції «Вісла». Спирався він на скеруваних до праць сеймових комісій проєктів закону о реприватизації. В переданому Президентові письмі В. Шлянта підкреслив, што Воевідський уряд і воеводи втікают од видання постанови-децизії, што забирая виселеним маєтку в акції «Вісла» било кривдом для власників. Видання такой постанови-децизії належит до теренового органу адміністрації на воевідському рівні. Тих децизій о звороті (або відмові звороту) належит жадати од воеводів і звертатися до них на письмі.

15.07.1995 в селі Луги (Гожівщина) проходила «Ватра», што ей організували «Стоважишене Мілосьнікув Культури Лемковскей в Лугах» і «Стоважишене Лемкув Кола в Лугах і Гожове».

21-23.07.1995 в селі Ждиня на Лемківщині проходило XIII Свято лемківської культури «Лемківська Ватра '95», в якого програмі виступили 25 колективів з Польщі, Канади, України і Словаччини – на естраді виступили 804 особи.

29.07.1995 в колишньому лемківському селі Липна біля Ждині (гміна Сенкова) стараням ловецького кола «Дзік» в Горлицях відновили цвинтар з часів I світової війни, який наново посвятили. Присутні були керівництво і члени кола, влада гміни з вїйтом Пйотром Зелінским, римо-католицький священик кс. пралат Юзеф Міцек, о. Василь Галчик та о. декан Володислав Канюк. ОЛ представляли голова Василь Шлянта та член Президії ГУ Петро Чухта.

29.07.1995 довголітній добродій-фундатор нагород в дитячих конкурсах «Лемківської Ватри» Володимир Покрищак – «Козак» з Торонто одружився в Лігніці з Анною Вевюрка. Най Господь Бог сотворить їм многая і блага лїта!

29.07.1995 в Польському радіо у Варшаві голова ОУП Юрій Рейт і голова ОЛ Василь Шлянта взяли участь в програмі на тему минулої «Лемківської Ватри» та положення української національної меншини в Польщі. Показується, што польське суспільство не знає ретельної, стислої інформації про національні меншини, а зокрема про українську. Дуже потрібно є інформувати його в пресі, радіо і телепередачах.

«Вечірки» на сцені XIII Ватри у виконанні ансамблю з Калуша (Україна)

29-30.07.1995 в Мокрому проходило 5-те Свято української культури «Над Ославою». Серед запрошених колективів виступила «Верховина» з Дрогобича, яку веде Мирон Дуда. Гостями свята були: радник амбасадки України у Польщі п. Теодозій Старак та представники лемківських організацій. ОЛ представляв голова Василь Шлянта, а ОУП – голова Юрій Рейт. В неділю гості поклали квіти під хрестом жертв колишнього села Завадка Морохівська та молилися за загиблих мешканців села.

30.07.1995 в Стебнику на Словаччині проходило II Магурське Свято, що його організували місцева влада та Русинська Оброда. В програмі виступали виконавці зі Стебника, Хмельової, Бардієва і Пряшова.

4-6.08.1995 проходила «Ватра на чужині» в селі Михалів (Лігниччина), що її організує «Стоварищина лемків».

5.08.1995 в селі Маластів на Горличчині розпочався ХХ Молодіжний рейд «Карпати», який двадцять років тому започаткувала група студентів Гданська і Варшави. Закінчення Рейду передбачене на 19.08. відбулося в Зеленці біля Перемишля. Молоді плянували подивитися на Лемківщину та Словацьку прикордонну зону.

10.08.1995 в Ждині розпочався на «ватряному полі» літній пластовий табір. Звідси два тижні пластуни організували одноденні мандрівки по Лемківщині.

08.1995 в першій половині серпня на «ватряному полі» в Ждині проходив літній табір дітей з України. Черговий побут калуських дітей організувало туристичне бюро «Краєзнавець».

13.08.1995 в Бехерові – селі сусідньому до Конечної по словацькому боці відбулася «VI зустріч при Ватрі» – відома як «Бехерівська Ватра». Льокальні фольклорні культурні імпрези в українському середовищі Словаччини є практичним доказом та вказівкою, що – найчастіше в сільських умовах – варто і можна творити та самому брати участь в плеканню рідної культури. Є це вказівка для наших по тому боці кордону. З боку ОЛ у «Берехівській Ватрі» взяли участь голова Василь Шлянта, заступники голови Стефан Гладик та Олександр Маслей, член Президії ГУ Петро Чухта, голова Ревізійної комісії Стефан Дзямба та член Товариського суду Роман Карп'як. Цього ж таки дня зустрілися керівництва ОЛ СРУС. Обговорювали спільні пляни ще на той і наступний рік.

19.08.1995 в часі Празника Преображення Господнього в Шпротаві вже черговий раз гостювала львівська «Лемковина» – співала в часі літургії і концертувала в Будинку культури.

21.08.1995 хор церковної музики з Калуша концертував на Лемківщині. В ряді церков співав святочну і недільну Служби Божі. Поїздку організувало туристичне бюро «Краєзнавець» в Калуші.

23.08.1995 у Варшаві на запрошення Посольства України в Польщі в прийняттю з нагоди дня Незалежності України взяв участь голова ОЛ Василь Шлянта.

8.09.1995 Заступник голови ОЛ Стефан Гладик провів в Міністерстві культури і мистецтва розмову в справі рятування загибаючих ремесел на Лемківщині.

11.09.1995 Начальний Суд у Варшаві переклав розправу в справі повернення «Руської Бурси» правовитому спадкоємцеві. До того ж Суду Об'єднання Лемків скерувало справу іщи в маю 1994 року.

12.09.1995 В Міністерстві Рільництва заступник голови Стефан Гладик брав участь в дебаті в справі повернення загарбованого майна акціом «Вісла».

18.09.1995 Радіо другої програми «Біс» – «Крайобрази Польщі» надало передачу о лемках, в котрій заберав голос голова ОЛ – Василь Шлянта.

В. Ш. – П. Ш.

Лемківська народна пісня

Зродилися терки

Зродилися терки за горами.
Підеме ми на ні з кошиками;
Будеме торгати, будеме ламати
З конарами.

Пришов би я до вас кождий вечір,
Жеби сте мі дали, што би я хтів;
Тото дівча шварне, што ма очка чорни,
То би я хтів.

Пришов би я до вас кождий вечір,
Жеби сте мі дали, што би я хтів;
На мисочку лену і шварну Олену,
То би я хтів.

Пришов би я до вас кождий вечір,
Пред вашими дверми велька мочар.
Прелож, мила, дручки, пройду помалючки,
Каждий вечір.

Пришла би-м я до вас, кед би-м сміла,
Жеби сте мі дали, што би-м хтіла:
Того шугаїчка, што ма чорни очка,
То би-м хтіла.

На землю дідів ступили онуки

Як хвилі бурхливої ріки летять роки, але землю, де народився, неможливо забути. Підрастають онуки та правнуки, і сиві дідуся й бабусі розповідають їм про Лемківщину – землю предків.

Діти мріють побачити ці чудові гори, ліси і ріки, ступити на священну землю, але надто довго дитячі мрії не могли перетворитися в дійсність.

І ось Об'єднання лемків Польщі під керівництвом п. В. Шлянти ласкаво запрошує дітей та дорослих міста Калуша, що в Україні на Івано-Франківщині, відвідати Лемківщину.

Січень 1994 року. Різдвяні свята завітали в кожному оселю солодкою кутею, запашною ялинкою, приємними подарунками. Діти з Калуша підготували до свят традиційну виставу «Вертеп» на лемківському діалекті і вирушили до Польщі. Український «Вертеп» на Лемківщину прибув вперше. Діти відвідали села Бодаки, Бортне, Квятонь, Пантна, Білянка, Лосє, міста Горлиці та Криницю.

Гурт дітей співав як духовні, так і побутові лемківські пісні. Виступи «Вертепу» відбувалися в православних та греко-католицьких церквах. В с. Лосє лемківська громада щиро запросила гостей з України до своїх осель, дякувала із сльозами щастя на очах за українські коляди. Надзвичайно ласкаво приймав дітей о. Володимир, священник православної церкви в с. Квятонь. А в м. Криниці молодь була запрошена в гості до пароха православної церкви. І знову виступи «Вертепу». Христос Родився! – звучить з уст дітей українських лемків. Коляда змінюється на побутову пісню. Гостинні господарі плебанії та громада дякують дітям, пригощаючи солодощами.

В цій подорожі до Польщі групу супроводжував канцлер Івано-Франківської православної єпархії о. Роман Олексюк, а також оператори Калуського телебачення, завідувач відділом культури м. Калуша п. Ярослав Поташник та художниця п. Марія Жовнірович, яка відобразила на полотні монастир в м. Горлиці, церкву в с. Бортне та костел в с. Шимбарк.

У виступах, екскурсіях швидко спливав час. До побачення, до зустрічі, гостинна Лемківщино!

А зустріч неодмінно відбудеться. Діти з нетерпінням чекають літніх ваканцій.

І знову низький уклін та подяка членам Головної Управи Об'єднання лемків у Польщі (Горлиці), а саме: п.п. П. Чухті, П. Шафрану за запрошення. Завдячуючи їм, для дітей калуських лемків під час ваканцій з червня по серпень був організований дитячий табір в наметах.

На Калушині в Україні проживає понад 3 тис. лемків – вихідців з Польщі, то ж бажаних відпочити було багато. Табір був розташований на ватряному полі в с. Ждиня. Солтис цього села, п. П. Чухта та п. Дзямба по-батьківськи турбувалися про дітей, організували їм свіже молоко, а чудову природу цим місцем подарував сам Господь.

25-26 червня 1994 року діти мали можливість побувати на кermеші-храмі в с. Зиндранова, який називається «Від Русаль до Івана». У цьому ж селі є музей лемківської культури під відкритим небом. Незабутнім для діточок залишилося те, що вони поспілкувалися з гостями зі Словаччини. На кermеші з України був ще один гурт з м. Золочева. І знову дитячі виступи, пісні та танці, які надзвичайно тепло сприймалися...

Але і ця зустріч з Лемківщиною завершується. На шляху до Калуша діти ще зупинялися в римо-католицькому кляшторі м. Ярослав, де теж відчули гостинність.

...А наступна зустріч уже на горизонті. Славнозвісна «Ватра '94». Вона проводилася 21-26 липня 1994 року в с. Ждиня на Ватровому полі. На це свято калушани не

приїхали просто так – діти – народні умільці привезли свої роботи. Тут і чудова вишивка, і мистецька різьба по дереву, й захоплююча кераміка. Була організована виставка-продаж дитячих робіт. Таким чином, частина України залишилася в лемківських оселях.

Дитячий вокальний гурт «Пацюрки», танцювальний – «Веселі гуцулята», дорослий гурт лемків Калушини «Студенька» тишили своїм мистецтвом учасників свята.

І знову щира подяка п.п. П. Чухті та П. Шафрану за опіку нашою групою на протязі всього свята, а також за безкоштовне проживання в наметах на Ватряному полі.

Чудові враження, нові приємні знайомства поїхали з «Ватри '94» на Україну. До зустрічі на «Ватрі '95».

В серпні місяці ще одна група калушан відвідала Лемківщину. Під час цієї поїздки відбулися цікаві екскурсії до міст Криниці та Горлиць, а також до Словаччини. В с. Бехерів у той час відбувалася традиційна «Ватра» словацьких лемків і добродії п.п. Чухта і Дзямба організували нам туди поїздку. В м. Бардеїв, що на Словаччині, наша група побувала в краєзнавчому музеї, у відпочинковій зоні та в римо-католицькому костелі. А в м. Горлиці учасники поїздки були запрошені о. Петром Гудко на святкування 10-річчя від дня заснування монастиря сестер Василянок. Талановитий дитячий гурт «Калинова сопілка» з Калушини дав концерт. У цій поїздки школярів супроводжував священник із села Витвиця о. Євген Ткач.

Завдячуючи плідотворчій тривалій співпраці Калуського малого підприємства «Краєзнавець», яке очолюють п.п. Єлизавета Фокіна та Олена Ліщинська, з Об'єднанням лемків у Польщі, у вересні була організована поїздка на перезахоронення о. Сандовича, який був закатований за православну віру. В казематі м. Горлиці він був розстріляний у віці 28 років австрійським урядом.

Діти з Калушини в українських строях приймають участь у цьому скорботному заході. Співає православний хор з Івано-Франківської єпархії. Процесія рухається від каземату до православної церкви в м. Горлиці, а перезахоронення відбувається в с. Ждиня. Тут присутній внук покійного о. Сандовича, який сприяє запрошенню Івано-Франківського хору на фестиваль духової музики і співу, який відбудеться у травні 1995 року в Гайнівці.

В останній вечір цієї поїздки відбувається в хаті-читальні с. Ждиня зустріч з родиною покійного о. Сандовича. Українські пісні змінюються сердечними розмовами, споминами.

І як наслідок приятелювання, в листопаді діти калуських лемків знову у Польщі. Нас гостинно приймають сестри-

Хоровий дитячо-молодіжний гурт «Мрія» з Горлиць на сцені XIII Ватри. Керівник Людмила Бас. Фото Бутно

Дитячий ансамбль «Калинова сопілка» з Калуша

монахині в м. Горлиці. Діти ходять на Службу Божу, широко спілкуються з монахинями. Екскурсії в м. Кричице – перлину Лемківщини, в Ланьцуті, де школярі оглядають всевітньо відому колекцію фіакрів, замок графа Потоцького, оранжерію з субтропічними екзотичними рослинами.

Враження від поїздки незабутні! Духовно і культурно збагачені діти повертаються до Калуша.

Ось і пролунав туристичний рік. До зустрічі, гостинна Польща в 1995 році!

На закінчення ще раз висловлюємо щирю подяку Головній управі Об'єднання лемків у Польщі в особі п.п. В. Шлянти, В. Шафрана, П. Чухти, Дзямби за ініціативу, чуйність, благодійність у справі відродження лемківського етносу у Польщі та в Україні, за відновлення зв'язків із землею дідів та прадідів.

А також висловлюємо велику подяку священику греко-католицького монастиря сестер Василіянок в м. Горлиці о. Петрові Гудку за щире сприяння та допомогу, духовне збагачення дітей з Калуша.

Нехай же Господь Бог благословить їх у цій благородній справі!

За дорученням дітей, батьків та лемківської громади м. Калуша екскурсивод I категорії
Калуського малого підприємства «Краєзнавець»
Оксана Бахотницька

Богдан Ігор Антонич

Ліс

Навчився лісової мови
із книги лисів та сарнат!
Виходить місяць до діброви
писати елегії на пнях.

Струмки полощуть срібло тиші,
в росі купається трава.
Хай найпростіші з всіх слова
у книзі лісу ніч напише!

Дещо про село Граб та околиці

Село Граб położене в долині річки Рняк у підніжжя граничного хребта Низького Бескиду, постало в XV столітті. В роках 1769-1770 село було опором для відділів конфедератів барських Пулавського і Завадзького. На околицях Грабу 13 січня 1790 року проходить битва конфедератів з російськими військами, в якій конфедерати зазнали поразки, а сам Пулавський був поранений.

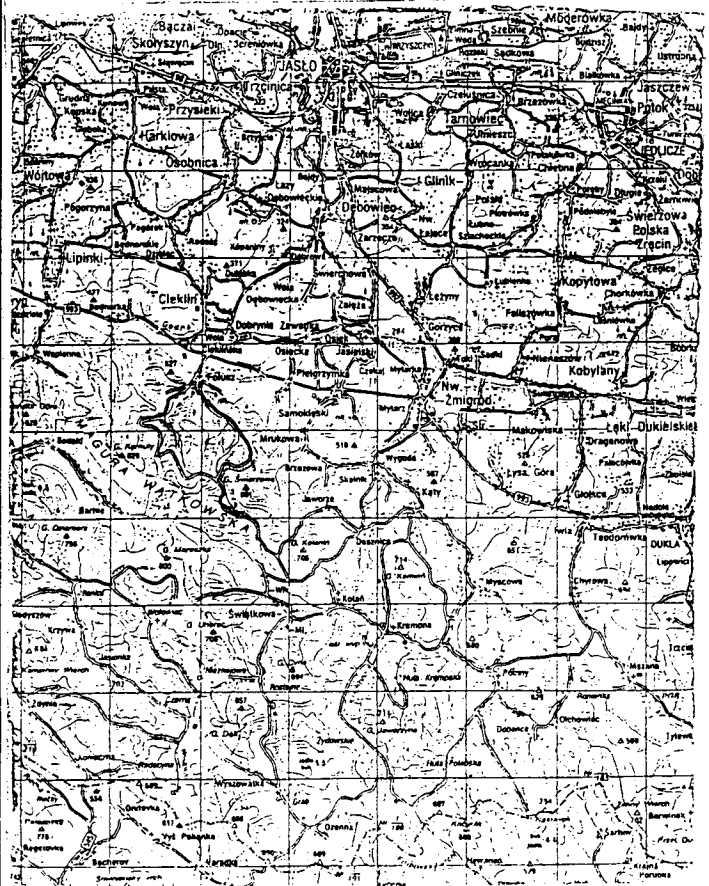
В «реєстрах поборових» давньої Малопольщі подається, що село Граб і 18 сусідніх сіл вздовж ріки Вислоки і її приток-допливів належали до повіту Біч (Беч) і великих земельних богачів-власників Стадніцьких. В більшості то були лемківські села: Брезова, Дошниця, Довге, Граб, Явіря, Крамна, Мисцова, Незнайова, Ожинна, Вільховець, Ростайне Поляни (кроснянські), Святкова і Жидівське.

Назви лемківських сіл були різного походження: польсько-руського, німецького, нейтрального і мішаного.

Польський автор З. Штібер до руського походження зарахував села: Дошниця, Граб, Святкова, Смеречне, Вільшня, Гирова, Явірник, Черемха і Дешно. До німецького походження села Рихвалд, Брунари і Шимбарк, а до нейтрального Фолюш, Котань, Ожинна, Ростайне, Вишовадка, Жидівське, Балутянка й Яслиська. Інші до польсько-руського або мішаного.

Рід Стадніцьких іши в середньовіччі заснував села в околицях Змигороду в напрямі до теперішнього словацького кордону до міста Бардийова.

В тот час між іншими мали постати села Роп'янка, Кути, Крамна, Явіря, Граб, Ростайне, Довге, Незнайова, Свят-

Фрагмент карти-мапи: Село Граб і околиці. Глядайте вище, посередіні

кова Мала, Ожинна, Поляни, Тиханя, Миснова, Вільховець і Жидівське (К. Перадзка: «На шляхах Лемковщини»).

Село Граб оддалене од повітового міста Ясла 44 кілометри сусідувало з Ожином, Вишовадком, Жидівським, а південного заходу през границю зі селами Нижня Полянка і Варадка в Словаччині. Можна тут додати, же з нашим селом сусідували трохи села Радоцина і Тиханя.

До 1945 року село було чисто лемківське – нараховувало 110 хиж і проживало 510 людей. В селі була греко-католицька парохія і до неї належали тіж села Ожинна і Ростайне, а до переходу на православ'я і село Вишовадка.

За моєї пам'яті священиками парохії були о. Олексій Давидович і о. Іван Волянй (та інші коротко в часі війни 1940-1945). О. Давидович виїхав на Україну до села Биків коло Самбора. Комуністи його арештували і засудили на 25 років Сибіру, але по кільканадцяти роках вернув у свої сторони. Отець Волянй в 1945 році пішов на Словаччину і там був римо-католицьким священиком коло Братислави.

У Грабі біла велика дерев'яна греко-католицька церква св. св. Косми і Дам'яна побудована в 1809 році (парохія Граб належала до Дуклянського деканату). Старші люде повідали, же церква в Грабі була побудована для трох сіл: Грабу, Ожиною і Вишовадки. В 1867 р. Ожинняне побудували собі церкву св. Василя Великого і вже до Грабу мало ходили, хиба на кермеш або інші важні свята з процесіями. Кермеш в Ожинній бив на св. Михаїла, хиба тому що св. Василя то Новий рік.

При кінці двадцятих і на початку тридцятих років нашого століття село Вишовадка перейшло на православ'я. Побудували собі гарну церкву, котрої великий дзвін било чути добре в Грабі. В Грабі тіж перешли на православ'я около 20 родин і побудували собі в нижнім кінці села часовню.

Так то робили з бідними людьми, але то була така політика, як повідали стари люде, оплачувана Америком і поперана сходом. Православні лемки почувалися в більшости за «русских»-«московских» і шитки в 1945 році виїхали – як повідали – «до Росії», але то не до Росії лем на Україну, бо «руска влада» не уважала їх за своїх лем за українців. Їхали што правда – як повідали – до глибокої Росії, але завезли їх до Донецької області в Україні.

Там зазнали велької біди і майже шитки вернули до Галичини, бо дальше през границю на Лемківщину не пустили. Хоц знам декотрих людей, што їм удалося і през границю переїхати до своїх сіл на Лемківщину (Радоциняне), але мусіли ховатися по інших селах, бо їх хотіли знову вивезти, што незаконно приїхали.

Мої два вуйки зі села Вишовадка тіж виїхали на Україну, дуже там бідували і хотіли вернутися, але не вдалося.

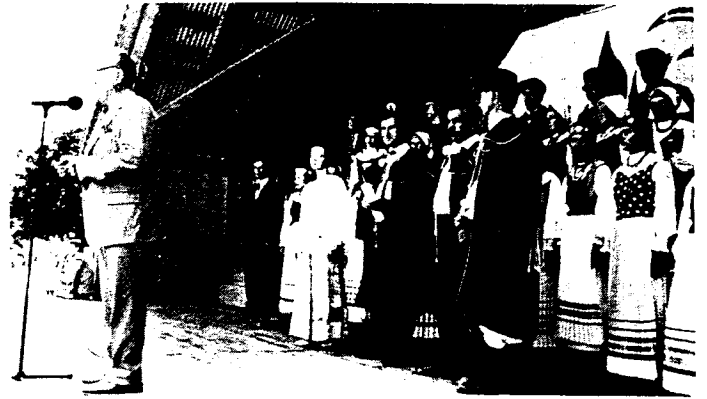
В селі Граб біла велика мурувана школа і плебанія. До школи в Грабі ходили діти з Ожиною і Вишовадки. За моєї пам'яті перед II світовом війном в школі вчили учителі поляки, а по-руськи, тобто по-українськи, вчили тільки кілька годин тижньово. Так собі думаю, як могли вчити учителі поляки нашої мови, як вони не знали по-нашому і не мали в тим напрями кваліфікації. Думаю, же діти вчилися самі вдома но і на релігії священик доповняв.

Православні мали свого священика-батюшку, що їх вчив релігії, але вони були білоруського або російського походження, то їм било гірше вчити нашої мови і культури.

Перед самою війною до 1939 року учителі не дозволяли нам навіть гварити «Отчешашу» в школі, а впроваджували якусь іншу молитву, чи співанку польську.

В Грабі був дуже добрий греко-католицький священик о. А. Давидович, котрий вчив не тільки дітей релігії, але і старших культурно-освітньої праці.

На сценах Грабу, Крампи та інших сусідніх сіл виступали молоди артисти-граб'яни, показували нашу лемківсько-

На сцені XIII Ватри львівська «Лемковина», а з її правій сторони диригент п. Кушнір. Перед «Лемковиною» В. Шлянта, П. Чухта, О. Маслей. При мікрофоні п. Юрій Ковальчик з США.

українську культуру – співали, грали, представляли театральні п'єси.

Коло плебанії громадилося дуже молодих і старших людей, яки грали в м'яча, а навіть виїзджали грати з друзинами інших сіл.

Надійшов 1939 рік, а з ним німецька окупація і українські вчителі, котри зачали вчити по-нашому і по-німецьки (по-польськи не вчили).

В часі німецької окупації Лемківщини біла можливість вчитися по-своєму, не тільки по селах, але дуже дітей ішло вчитися до міст, кінчили початкову народну і середні школи. Осередками народної і середньої освіти били Криниця, Горлиці, Сянік, Перемишль, Самбір та Львів. Я сам кінчив 7-у класу в Горлицях в 1942-1943 році, а потім вступив до середньої школи у Львові.

Добре пам'ятаю річне перебування в бурсі в Горлицях, де пізнав я дуже колегів переважно з Лемківщини. З декотрими стрічамся і дотепер. З Грабу зо мною в Горлицях було іши трьох школярів: Василь Гашич (живе в США), Іван Сим в Дрогобичі і Марія Грозак у Львові.

В селі Граб біла кооператива «Бескид», читальня Качковського, а потім «Просвіта». Пам'ятам, же коло кооперативи біла таблиця «Німеччина перемагає на всіх фронтах» з написом по-німецьки і по-українськи. Так німці на початку, як вигравали, тішилися.

Дехто повів би, що в часі війни на Лемківщині жилося людям добре, але то неправда, бо люди в більшості бідували. Мусіли оддавати континенти майже за дармо, вивозили дерево з наших лісів, людей забирали на примусові роботи до Німеччини. Не можна било зарізати теля або паця, бо за то забирали до Освенціма, а одтамаль не було повороту.

Під осінь 1944 року на село Граб прийшла іши гірша біда – близько села усадовився фронт і тривав аж до 15 січня 1945 р. Граб був по німецькій стороні і німці нас вигнали з-під ліній фронту. Хто, де хтів, там ішов глядати місця на пережити зими. Більшість людей поселилася в горлицькому повіті в селах Присліп і Новиця. Наша родина замешкала в школі в Скв'ртнім. Іши пред приходом фронту зі сходу налетіли на наше село большевицькі аеропляни і збомбардували село, побили дуже людей і попалили хижи, а в селі не било ані одного німця. Повідали, же так поінформувала «русских» паргизантка, до котрої належали і лемки.

Надійшов 1945 рік, а з ним друге вигнання-переселення на Україну. З Грабу виїхало около 85% людей, а то тому, же люде і село було знищене фронтом. Повідали, же виїзджують селяне, де не било знищення, а ту треба било од нова вшитко будувати і загосподароватися.

В 1946 році било наступне вигнання. До села приїзджало

войско і забирали людей на авта та везли до границі. Там, як не підписав, же хоче виїжджати, то пустили і міг вернути назад. З цього села нікого не забрали, бо ми повтікали і крилися кілька тижнів в лісі під словацьком границьом. Спали ми з худобом під яличками-деревами, а вден оберували, чи не їде войско до села – згори було видно добре дороги.

Добре, що то не тривало довго, люде ходили по урядах, жеби нам дали спокій, декотри старалися про польське «обивательство», хоч ми його не зрікалися. В моїх домових паперах я нашов документ староства в Яслі, же привертают нам польське «обивательство».

Надійшла ганебна акція «Вісла» в 1947 році. До села прийшло польське войско, зробили зобрання і казали збиратися до виїзду на Західні Землі і на другий ден вшитких зо села вигнали.

До Ясла до потягу ми їхали возами, худобу гнали разом. В Яслі чекали ми тижден на вагони. Хоч нас в селі було лем около 25 родин, то нас частину завезли до повіту Сквезжина (товди воевідство познанське), частину до Квідзиня (воєв. гданське) і Бранєва (воєв. ольштинське). Хвала Богу, же нікого з нашого села не забрали до табору в Явожні...

...Як на цілій Лемківщині, так і в моєму селі били люде, што занималися переважно рільництвом, мали поля, ліси, ховали дост дуже худоби, жили переважно з рільництва і можна повісти, били самовистарчальни. В кожній хаті бив варстат ткацький – кросна і в літі, осені і зимі не бракувало граб'янкам роботи при лені – сіяли, пололи, рвали, товкли, пристерали, прями, снували, ткали. Ткали тіж сукно на холошні і гуні. Хлопи мали свою роботу – молотили щпами в боїску, бо не вшитки мали керати. В кожній хижі мали млинці, дехто і два, де вечором по роботі можна було собі забити о вшитких клопотах і мука сама летіла до коритяти.

Нижє села над Розстайним бив тартак, який належав до лемка Роздільського з Вишовадки. Там била і водна електровня до освітлювання свого обійстя і сусідів. Тот человек був дуже здібний самоук, направляв тіж ручні годинники.

На Лемківщині били здібні люди-самоуки: столяре, теслі. Ставили сами хижі, робили куделі – «прядки» прядти лен чи вовну, робили кросна, крести, гонти. В селі били і кравці – ногавки вшила кожна газдиня, лем скроїти мусів ліпший фаховець. Я ходив до нанашка Осифа Гащича. В селі бив тіж добрий кравець Дмитро Грозьяк, який вчився у Львові і тепер тіж там жиє.

Дівчата займалися вишиванням оплічат, блюзок, брушляків, кабатів (спідниць), хусточок.

През Граб препливає річка Рияк, яка нижче Ростайного впливає до Вислоки. В річці били пструги, ящі, головаці, інші риби і раки. Риби ми імали переважно руками.

В вишнім кінці проходив тракт-дорога з Ясла до Чехословаччини через Змигород, Крампну до Бардйова. Тота дорога била границьом зо селом Ожинна.

През село проходила сільська покручена дорога, при котрій било дуже капличок і крестів.

Хижі були переважно деревяні, обгороджені плотами з дранок або галузьями з ялиць. Вшитко під одним дахом: мешканя (хижа), сіни, комора, стайня, боїско, пелевні, стаєнка для овець і колешня. Куча (хлів) били осібно, тіж сипанец (шпихлір) і склеп-пивниця. В сипанці тримали зерно, лахи (одіж) і інші річи, а головно кілька діжок бриндзі на зиму, котру я барз рад.

Частини села мали ріжни назви: Нижняне, Горішняне, Солтисе, Кавчаре, Торбаївчане, Вильковьяне, Книшаре, Балажаре – може і інші, але я забив. Назви лісів: Ділик, Долина, Чумацький, Куцик, Загородиско, Потоки: Чумак, Дальний, Ростоцький, Книшарський, Нижній, Куцик. Вершки і гори то били: Горьки, Могила, Ростока, Гірка, Ростанка, Зарубка, Бескид, Част, Висак (Лисак?).

Село Вишовадка

Там пред війном било 210 душ – около 40 родин. В тридцятих роках всі перейшли на православіє, побудували собі гарну церкву, купили один дзвін, який було добре чути в Грабі, бо то близько село при селі.

До II світової війни діти ходили до Грабу, а в часі війни – яких два роки мали вже свою школу. Там вчив мій брат Іван Давид.

Село заселявали самі лемки – були радше неприхильні Україні. Звали себе «русинами», «руснаками», «рускими» – не хотіли називатися українцями. В церкві відправляв білорус чи росіянин, тому і національна свідомість не зростала.

В часі фронту – 1944-1945 – німці виселили село. В 1945 році всі виїхали на Україну – хоч повідали, що хочуть їхати до глибокої Росії, а не на Україну, бо не почуваються українцями, бо «українці є недобрі люди».

В селі постав «Пеґеер». Полемківських хиж нема, церкву розібрали, де-не-де є ше придорожній хрест.

Давно села Граб, Ожинна і Вишовадка мали одну церкву, котру всі вибудували спільно в Грабі, бо то було всередині. Як Вишовадка перейшла на православіє, то хотіли викрасти дзвони з церкви в Грабі – мовляв «вони їх спільно купували» – і граб'яни мусіли якийсь час пильнувати дзвонів.

Село Ожинна

сусідувало близько з Грабом. Перед війною в селі було 310 душ – около 50 родин, всі греко-католики. Школи в селі не було – діти ходили до школи в Грабі. Тепер в селі є двох рільників-лемків, а решта землі належала до «пеґееру» (тепер заяці пасуться, бо «пеґеер» розлетівся). «Пеґеер» побудував господарські і житлові будинки – по-лемківських хиж нема вже.

В часі війни село було знищене фронтом, а люди виселені з-під лівій фронту, де хто міг. Більшість людей виїхали на Україну, а кілька родин в 1947 році вивезли в Ольштинщину, коло Бранєва.

Село Ростайне

належало до парохії Граб. Більшість людей виїхала в 1945 році на Україну, а кілька родин вивезли в 1947 році на західні землі. В селі нема нічого – одна лісна хата. Село не існує. Земля належить до «пеґееру» Вишовадка – тепер державна. Там гуралі випасали вівці, в церкві спали «югаси», палили в ній вогонь і так спалили і церкву. В селі є кілька придорожних хрестів.

Дмитро Давид

Богдан Ігор Антонич

До дна

Я витесав поему з срібла,
поема – мов ялиця.
Весна спинилась і прибідла,
мов з дива молодиця.

Співай, сокиро, теслі безум,
розтісуй пісню знову!
Углиб, до дна співуче лезо
встромляю в корінь слова.

20 січня 1935

Володимир Кочерга

Баран все буде бараном

Раз зоолог тематично,
поділив звірів систематично.
А на кінець своєю праці,
зарахував барана до румегачів

(прежувачів).

На тото баран ся образив,
бо-ж він з биком не родина!
А в правдивій демокрації,
він є тіж вільна тварина!

Скликано наради зоо-спеціалістів,
котри таке ухвалили,
же й бараняча якаса група,
може бути утворена!

Забили они лем о таким праві,
же тот світ є так створений,
так же każde вільне звіря
до свого роду є призначене

(пріділене)!

Може зватися як хоче.

Зоолог таку раду дає,
але рід тот баранячий
в тій родині позостає.

Каждий о тим добрі знає,
же барани сут уперти
а і живіт в них є такій,
же ділится все на чверти.

І меже нами є таки лем-лем
што баранячу вдачу мают
і все они сут уперти
до власного роду ся не признают!

Хочут бити лем баранами,
до жадних звірів не належати.
Навет лева не шанувати
што є царйом над звірами.

Мусят тіж таки барани,
о звірячий засаді знати,
же вовки на них чекают,
як престанутся купи тримати!

Іван Крет (посмертна згадка)

З великим сумом сповіщаємо, що 4 квітня 1995 р., на 81-ому році життя помер після кількатиної недуги бл. п. Іван Крет, уродженець села Мацина Велика, колишнього горлицького повіту, на Лемківщині.

В Мацині Покійний закінчив початкову школу, працював у нафтовій промисловості і помагав батькам в господарстві.

Під час війни працював у Німеччині, звідки повернувся до Мацини в 1946 році, не заставши своїх рідних, які скоріше були переселені на Україну.

В акції «Вісла» разом зі сім'єю брата був переселений на західні землі Польщі, в село Ніщиці, колишнього волівського повіту.

Початково працював у Гмінному управлінні в Хобені, а з 1953 р. керівником будівельної бригади в Державному сільському господарстві в Любіні.

Переселившись в Любін Покійний активно включився, як дяк в організування православної, а в 70-их роках греко-католицької церков в нашому місті.

Багато праці і зусиль присвятив громадській праці. Був делегатом на І-ий З'їзд УСКТ у 1956 р., співзасновником Повітового правління УСКТ в Любіні та гуртків УСКТ в Любінському повіті.

Слід згадати й літературну публіцистичну діяльність Покійного. Був активним дописувачем «Нашого слова» під псевдонімом «Іван Загірний». За громадську працю Його нагороджено медаллю XXV-річчя УСКТ.

Свою діяльність припинив на 10 років до смерті з приводу тяжкої недуги, однак членом УСКТ, а згодом ОУП залишився до кінця своїх днів.

В українському середовищі Любіна і околиць був дуже шанованою людиною. Ніколи не зрікся і не цурався свого національного походження, даючи тим приклад своїм замлякам на чужині.

З великою радістю Покійний пережив проголошення Самостійної України. Був щасливий, що Бог дозволив Йому дожити цієї великої події для нашого народу.

Покійний залишив в смутку дружину Ольгу та рідних і знайомих в США, Україні та Польщі. Похорон відбувся 7 квітня 1995 р. в Любіні при участі численної української громади Любіна та околиць.

В останню дорогу Покійного супроводили священники обох наших церков – греко-католицький парох о. Богдан Огородник і православний декан о. митрат Михайло Жук.

Могилу Покійного на цвинтарі в Любіні вкрили вінки і квіти, а серед них в'язанка з написом: «Прощай Друже Іване – члени ОУП в Любіні».

Ще заздалегідь до смерті Іван Крет мріяв про рідні землі. Бажав бути по смерті похороненим на Лемківщині, що висловив в своєму заповіті:

*Я юж, братя, жив не буду,
Заберте ня гет з Заходу,
Завезте ня на Бескиди,
Де мій батько і прадіди.*

*Там, де лежить моя мати,
Вся родина сестри, брати,
Там я хочу з ними бити,
В рідній землі хочу гнити.*

*Закопайте ня в могилі,
Нігде – лем на Лемківщині,
На цвинтарі під вербами,
Там зо рідними братами.*

Та не сталося, як мріяв Покійний. Спи Друже Іване на чужій землі. Не пощастило Тобі спочити на рідній Лемківщині. Нехай Любінська земля, хоч чужа, буде Тобі легкою, а пам'ять вічною.

Члени та управа гуртка ОУП в Любіні
Василь Сподарик, секретар гуртка

Любін, 26.06.1995

Марія Добровольська з Радоцини

Рідній Лемківщині

Є куточок на землі,
Карпатська перлина:
Земле, землячко моя
Рідна Лемківщино!
Як у тузі серце ние
За вами, країни,
Що чарують цілий світ,
Своїми піснями.
Розвезли нас лихі люди
по цілому світу.
Не зібрати нас ніколи,
Богом ми забуті.
Нема мови, нема місця,
Все у нас забрали.
Лиш пісні, як сльози серця
Між нами zostались
23 жовтня 1994 року

Михайло Олесневич

За грибами

Сонце світить за горами,
мила іде за грибами, го! гей!
Почекай мила, почекай мила
Бо я за тобом іду.

Сонце світить над горбочком,
мила чекат під дубочком: го! гей!
Не понагляй, не понагляй,
Бо я ту не тебе жду.

Сонце світить зо за хмаои,
Мила з милим юж сут в парі. Го! Гей!
Світи сонечко, світи сонечко,
Для нас під тим дубочком.

Сонце світить над лісами,
Мила з милим за грибами, Го! Гей!
Ідут стежечком, ідут стежечком
Лівим і правим бочком...

А як грибів назберали,
То обоє посідали. Го! Гей!
Під дубочком, під дубочком,
Де мила го чекала.

На просьбу редакції кварталника «Ватра» Фондація ім. Стефана Баторого, в рамках «медіа програми», признала письму допомогу 2000,- зл (нових) на купівлю комп'ютерного обладнання для видавничих цілей.

Купили комп'ютер, клавіатуру й монітор.
Сердечно дякуємо Фондації ім. Стефана Баторого.
Редакція «Ватри»

«...Я сой дротар зо Шляхтови.
Як мій отец, як мій брат
Вшитки роботи знам і дритовац
а на руці ношу драг... – Горці дритовац!»
(Іван Русенко: «Вертеп в Карпатах»)

Дротар з Білої Води

Народня приказка говорить: доти збанок воду носить, поки вухо не вірветься. Але винахідливі і ощадні лемки заперечили тій пословиці і практично доказали, що такий збанок з відірваним вухом, може ще довго служити людині і з тої причини цілком непотрібно купувати нового. Треба вміти, хоч би його черепки, міцно сплести перепаленим дротом. То само відносилося до всіх глиняних посуд, як і до «залізників» – залізних кухонних горшків. Коли така посуда розбилася, газдиня ей не викидала, тільки старанно позбирала фрагменти і чекала, коли на сільській дорозі почує співучий голос веселого дротаря: «Горці дритовац!»

Так, як лосяне вславилися коломазьом, білянчане дехтьом, новичане і ліщиняне виробами з дерева (ложки, веретена, ящики, діточі забавки іт.п.), бортняне виробами з каменя (хрести, млинцьові камені, дурбаки), так мешканці «Шляхтівської Руси» (Шляхтова, Явіркі, Біла Вода, Чорна Вода) славилися на цілі Карпати своїм дритарським ремеслом. Кождий такий дротарський пройдисвіт з натури був веселий і поза своїм роботом веселив домовників ріжними приповідками, байками, співом, чи навіть воржиньом газдині з побитого горшка.

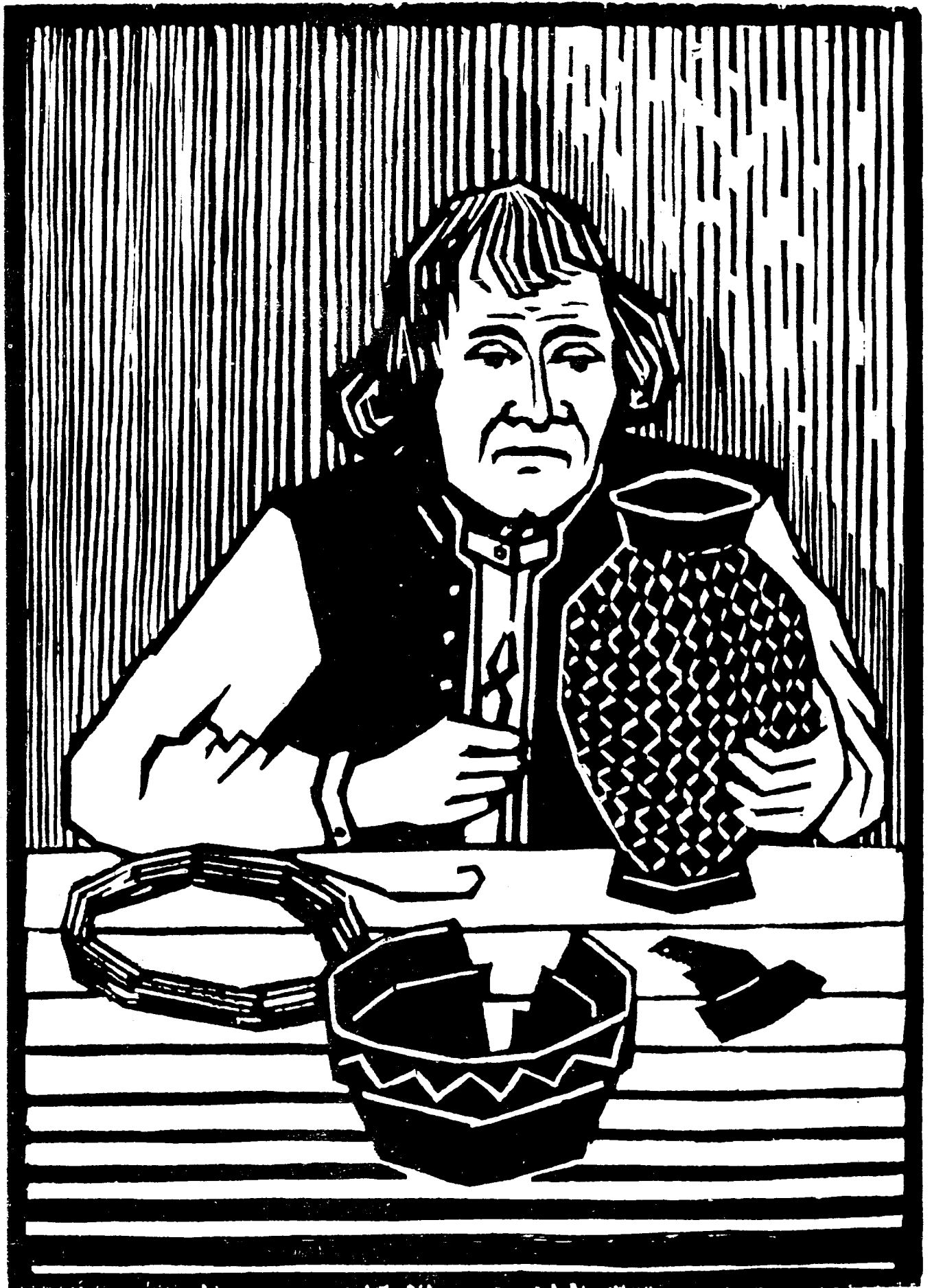
До такої хижі, де ночував дротар, вечером сходилися сусіди, хлопці, дівчата, щоб щось цікавого почути. Відомо що дротар ходячи від села до села знав «всьо і все», чого не могли знати звичайні люди. Їх мова була на диво чиста і менше засмічена польонізмами як деінде. В противності до інших «прегнарів» ніхто ніколи не чув від них сороміцьких слів чи проклонів з привички. До сьгодні памятаю дуже гарну лемківську пісню, котру навчив мене такий дротар ночуючи в нашій хаті: «Чиї тоти пави, што пасуться сами в тій зеленій дубині? Ой мої, мої, што-м їх виховала, ой як ти бив на войні. Як ес їх виховала, чом же-с не продала тоти свої павички?»

Я їх не продала, бо-м на тя чекала, коли прийдеш з войнички!»

То було коротко перед другою світовою війною, я мав тоді сімнадцять років. Співав я ту пісню нераз в своїм життю на лемківських гостинах, так в горах, як і на чужині. І тепер його бачу пишучи той короткий коментар до деревориту мойого дорогого брата Василя під назвою «ДРОТАР З БІЛОЙ ВОДИ». Так само тоді сидів за столом в нашій хижі, сплітав дритом побитий горшок і співав: «Чиї тоти пави, што пасуться сами в тій зеленій дубині?...»

Семан Мадзелян

Видає: Zarząd Główny Zjednoczenia Łemków w Polsce, ul. Hallera 20/19, 38-300 Gorlice.
Редагує колегія: Петро Шафран, Михайло Ковальський (головний редактор) — ul. Armii Ludowej 16/5
66-400 Gorzów Wlkp..
Фотонабір, технічне оформлення:
„Tyrsa” sp. z o.o., 03-614 Warszawa, ul. Kościeliska 7, tel. 679-95-47.
Stanowisko Redakcji nie zawsze pokrywa się z poglądami autorów. Pismo sponsorowane Przez Ministerstwo Kultury.

Формат з Триной Богун

15/26

В. Падзевіч 92